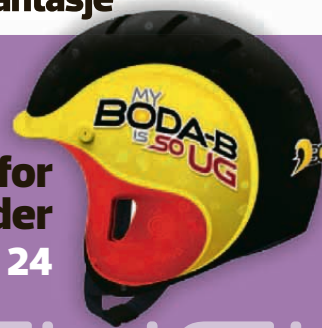

06 Kvinnefronten:
Vil varsle når far
går på bar i Dar

08 Tanzania-korrupsjon:
Lukket noen døren
for sannheten?

12 Investeringer:
Lokalbefolkning i strid med
Norfund-plantasje

Designer-hjelm for
ugandiske hoder
Side 24

BISTANDS AKTUELT

NR 9 – NOVEMBER 2011 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

Opprør mot UD's korrupsjons- praksis

Norske organisasjoner gjør nå opprør mot Utenriksdepartementets praktisering av nulltoleranse-prinsippet for korrupsjon. Organisasjonene frykter blant annet mindre åpenhet og at prosjekter for fattige mennesker kan bli nedlagt på grunn av bagateller.

Side 2

Tema-
bilag:
Bistand
etter
konflikt

Israel mener
Somoud må flytte

Side 10

Internasjonalt ansvarlig i Kvinnefronten Agnete Strøm har sett seg lei på nordmenn i Afrika som mingler uhemmet med prostituerte. Les mer på side 6

Aktuelt

Kontroll krever ressurser

Leder

Om to uker samles to tusen delegater til den hittil største internasjonale konferansen om bistand. Den holdes i Busan, Sør-Korea. Målet er å sette kursen for framtidig effektiv bistand.

Dessverre er åpenhet og innsyn i bistandsstrømmene blitt et stridsspørsmål. Kina, som etter hvert er blitt en viktig aktør innen utviklingssamarbeidet, mener disse prinsippene er greie når det gjelder nord-sør-samarbeid, men «burde ikke betraktes som en standard for sør-sør-samarbeid».

Håpet er at Busan-møtet skal bli enig om felles internasjonale prinsipper for alle hovedformer for bistand. I dag er det gjeldende avtaler for bistand fra land knyttet OECD-DAC-systemet, men det er ingen regler for bistand fra de nye giverlandene Brasil, India, Kina og Sør-Korea eller fra private stiftelser.

Hittil har noen utviklingsland som Rwanda gått i bresjen for åpenhet. Men det er ikke sikkert at alle regimer ønsker offentlig innsyn i det som flyter av bistandspenger inn i landet, og som kanskje flyter ut igjen til elitens oversjøiske bankkontoer.

Åpenhet om bistand kan vedtas på internasjonale møter, men er krevende å etterleve i praksis både på giver- og mottakersiden. Det viser flere reportasjer i denne utgaven. Det er en utfordring både for staten og hjelpeorganisasjoner å «følge pengene».

Når korrupsjon og misbruk avdekkes, er hjemlige mediekommentatorer og partipolitikere ofte kjappe med å kreve skjerpet kontroll. Mens bistandsmyndighetene er raske med å love å følge opp. Samtidig er det et mantra i bistandsdebatten og i organisasjonens egen markedsføring at under ti prosent av bistandspengene går til administrasjon. Disse to forutsetningene, skjerpet kontroll og lave administrasjonskostnader, går ikke nødvendigvis godt i hop.

Både av hensyn til hjemlige skattebetalere og for å bidra sterkere i kampen mot korrupsjon i mottakerland bør staten og norske organisasjoner vurdere å bruke mer på administrasjon og kontroll i årene som kommer.

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell fridom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

Flere norske organisasjoner mener UD er for lite fleksible i sitt anti-korrupsjonsarbeid. Nå vil de ha risikodeling når organisasjonene jobber i svært korrupsjonsutsatte land og situasjoner. Bildet er fra flyktningleiren Dadaab i Kenya.

ILLUSTRASJONSFOTO: SCANPIX

Mener UD er for firkantet

Det er misnøye blant norske organisasjoner over måten Utenriksdepartementet praktiserer sin nulltoleranse for korrupsjon. Kritikerne mener praksisen fører til mindre åpenhet og dialog. **Av Tor Aksel Bolle**

Slik anti-korrupsjonsregelverket håndheves fra Utenriksdepartementet (UD) virker det som man er mer opptatt av tilbakebetaling og straff enn om sanksjonene fremmer godt anti-korrupsjonsarbeid. Hadde de som jobber i UDs sentrale kontrollenhet hatt bredere bistandserfaring tror jeg praksisen ville vært annerledes, sier Yngve Kristiansen, nestleder i Regnskogfondet til Bistandsaktuelt.

Kristiansen understreker at Regnskogfondet støtter helt opp om nulltoleranse for korrupsjon, men mener prinsippet i dag håndheves på en stivbeint og lite hensiktsmessig måte.

– Få insentiver

Ifølge Kristiansen legger UD for stor vekt på negative sanksjoner, og det er få insentiver som oppmuntrer til åpenhet.

– For en lokal organisasjon som for eksempel oppdager at en utro tjener har stukket av med 20 000 kroner kan det bety kroken på døra å melde fra. Alle utbetalinger stanses og hvert øre som ikke kan kvitteres for kreves tilbakebetalt av UD. Dette skjer selv om organisasjonen har gjort alt riktig og selv oppdaget misligholdet, sier Kristiansen. Nestlederen i Regnskogfondet etterlyser en mer nyansert tilnærming fra UD.

– Hvis det er snakk om bevisst svin-

■ PAKISTAN

Lite hjelp til flomofre

Pengemangel kan stoppe arbeidet for flomofre i Pakistan, advarer vestlige bistandsorganisasjoner. Organisasjonene ba i september om 357 millioner dollar for å hjelpe flomofrene, men har bare fått inn 23 prosent av dette beløpet, ifølge Reuters Alertnet. Ni millioner mennesker ble rammet av flommen i Sindh-provinsen i august, og 430 mennesker mistet livet.

del eller mislighold skal det selvfølgelig slås hardt ned på. Men vi tror det ville vært mer hensiktsmessig med en mer fleksibel praksis for eksempel for organisasjoner som har gode systemer og sier fra med en gang de oppdager noe, sier Kristiansen.

– Uklarheter

Aud-Karin Hovi jobber med anti-korrupsjon i Digni, tidligere kjent som Bistandsnemda. Hun er også fungerende koordinator for Bistandstorgets anti-korrupsjonsgruppe hvor i alt rundt 20 organisasjoner deltar. Hovi er langt på vei enig med Kristiansen og hun peker også på flere uklarheter i hvordan null-toleransen håndheves. Blant annet mener hun det er uklart om UD har lovhjemmel til å kreve pengene tilbake i en del saker hvor det kan ha vært mislighold.

– Vi er usikre på om UD har lovhjemmel for sin praksis. Vi stilte dette spørsmålet i en klage i mars og har foreløpig ikke fått noe svar, sier Hovi. I likhet med Kristiansen er hun også kritisk til at UD i hovedsak velger å bruke mye pisk og lite gulrot i disse sakene.

– Det virker som det er et for sterkt fokus på frys av utbetalinger, tilbakebetaling og straff. Det stimulerer ikke til åpenhet og dialog, sier Hovi.

Hun mener at det for lokale orga-

nisasjoner derfor kan være fristende å forsøke å rydde opp selv.

– For oss her hjemme kan reaksjonen fra UD oppleves som en dobbel straff. Om et prosjekt har blitt skadelidende av at midler er blitt misligholdt, ender det nemlig ofte opp med at den norske organisasjonen betaler penger både til prosjektet slik at det ikke blir skadelidende og tilbakebetaler til UD eller Norad, forteller hun.

Lite fleksibelt

Som eksempel på det hun oppfatter som en lite fleksibel tilnærming fra UD side nevner Hovi et prosjekt som Bistandsnemda støttet gjennom en lokal organisasjon.

Varer for om lag 20 000 kroner ble kjøpt inn, men når regnskapet ble gjennomgått fant man ikke kvitteringene. Varene hadde organisasjonen fortsatt, så det var ikke tvil om at de faktisk var kjøpt inn. Men saken ble likevel behandlet som en misligholdssak, og pengene ble betalt tilbake til Norad.

– Prosjektet ble lagt ned, i hovedsak på grunn av misligholdssaken, sier hun.

Hun mener at med en litt mer fleksibel holdning fra norske myndigheters side hadde dette prosjektet trolig fortsatt.

– Vi jobber i svært krevende land og en form for risikodeling hvis organisasjonen har oppfylt en del grunnleggende krav mener jeg ville være positivt, Vi ønsker å finne gode løsninger sammen med norske myndigheter for å strekke oss mot målet om åpenhet, null misligheter og null korrupsjon, sier Hovi.

De fem største bistandsorganisasjonene har skrevet et felles brev til UD der de ber om et møte. Her vil de diskutere mulige endringer av departementets korrupsjonspraksis. ■

Anne-Karin Hovi

Yngve Kristiansen

toab@norad.no

■ DR KONGO

FN advarer om vold før valget

FNs høykommissær for menneskerettigheter og de fredsbevarende styrkene i DR Kongo advarer om flere tilfeller av vold i tilknytning til president- og parlamentsvalget 28. november.

– Den formen for trusler, arrestasjoner og vold som vi har dokumentert er uakseptabelt og skremmer velgerne, uttaler høykommissær Navi Pillay.

En rapport dokumenterer 188 tilfeller av vold knyttet til valgkampen. De fleste av dem involverer kongolesisk politi eller sikkerhetsstyrker.

– Logisk kortslutning

Eirik Glenne, Sentral kontrollenhet, UD

– VI SER ABSOLUTT positivt på de organisasjoner som jobber aktivt med å forbedre egne rutiner, og selvsagt er det bedre å melde fra selv enn å bli avslørt av andre, sier Eirik Glenne, kontrolldirektør i UD til Bistandsaktuelt. Samtidig mener han det ligger i sakens natur at nulltoleranse for korrupsjon vil kunne fortone seg som rigid eller vanskelig å etterleve.

– Vi er alle enige om utgangspunktet: Korrupsjon skal og må bekjempes fordi det er et udiskutabelt onde. En fleksibel holdning til hvordan vi prak-

tiserer nulltoleransen kan være problematisk. Alle kan bli svindlet. Skal det være håp om å få mindre korrupsjon og annet pengemisbruk, må det sendes signaler som blir forstått. Det går ikke an å være «litt korrump», sier Glenne. Han tviler på at økt fleksibilitet er veien å gå.

– Tanken om at dersom nulltoleransen bare gjøres fleksibel nok, så vil flere varsle, mener jeg er både en reell og logisk kortslutning. Klare og utvetydige reaksjoner skal vise at det nytter å varsle, sier han. ■

Advarer mot rigid praksis

Jesper Johnson, forsker CMI

I EN NY RAPPORT om anti-korrupsjon anbefales givelandene å ha en fleksibel tilnærming i korrupsjons- og misligholdssaker. En rigid og firkantet anti-korrupsjons-praksis kan få «alvorlige negative konsekvenser», heter det.

Rapporten er skrevet av forskere tilknyttet Christian Michelsens institutt (CMI) og de advarer mot en «usofistikert anti-korrupsjonspolitik» hvor givene for eksempel fryser utbetalinger og krever penger det ikke kan gjøres rede for tilbake uansett. En slik politikk kan virke mot sin hensikt og blant annet føre til mindre dialog, færre innrapporteringer av saker og også komme i konflikt med overordnede utviklingsmål, heter det. Det påpekes også at null-toleranse for korrupsjon er blitt et populært slagord for givere som har behov for å fremstå som tøffe og handlekraftige, men som ofte mangler en helhetlig strategi for å bekjempe korrupsjon.

– Nulltoleranse er et godt prinsipp, men dette handler om hvordan man operasjonaliserer det mest mulig effektivt. Vi mener en helhetlig og fleksibel tilnærming hvor sanksjonene står i forhold til graden av alvorlighet av eventuelle mislighold er best. Britiske DfID har for eksempel valgt å slå veldig hardt ned på bevisste forsøk på svindel, mens de ikke reagerer like hardt på mindre alvorlige uregelmessigheter. Så det er en annen linje enn det Norge har valgt, sier Jesper Johnson til Bistandsaktuelt. Han har skrevet rapporten sammen med Marijana Trivunovic og Harald Mathisen.

I rapporten fra CMI pekes det også på at evalueringer og vanlige

revisjonsrapporter er mindre effektive verktøy i kampen mot korrupsjon enn man skulle tro. Derimot anbefales større bruk av feltbesøk for å avdekke korrupsjon.

– Det overrasket oss litt at flere av organisasjonene vi snakket med sa at mange saker ble avdekket gjennom feltbesøk og ikke evalueringer og revisjoner. Så vi anbefaler flere feltbesøk. Det er dyrt, men ønsker man mindre korrupsjon må man være villig til å betale for effektive tiltak, sier Johnson

Korrupsjonsforskeren mener det er bemerkelseverdig at det ikke settes av mer ressurser til å unngå svindel og korrupsjon i særlig utsatte land i forhold til land hvor risikoen er lavere.

– Skal man jobbe i slike land hvor korrupsjonsrisikoen er særlig høy må man oppgradere anti-korrupsjonstiltakene. Det er også uheldig at mange anti-korrupsjonstiltak regnes som administrasjonskostnader. Kostnader forbundet med å minske risikoen for korrupsjon er viktige programkostnader, ikke administrative kostnader. Investerer man mer i å bekjempe korrupsjon tidlige vil det lønne seg over tid, sier Johnson. ■

«Nulltoleranse er et godt prinsipp, men dette handler om hvordan man operasjonaliserer det mest mulig effektivt.»»

Jesper Johnson, forsker CMI

4 Aktuelt

■ UGANDA

30 år for drap på homoaktivist

En ugandisk mann er dømt til 30 års fengsel for drapet på landets ledende homoaktivist, David Kato. I retten innrømmet Sidney Nsubunda Enoch å ha slått Kato i hjel med en hammer, men forsvarte seg med at Kato først hadde forsøkt å legge an på ham, melder BBC.

Landet med flest nobelpriser innen vitenskaplige grener har et republikansk parti hvor seriøse presidentkandidater gir fullstendig blanke i klimaproblematikken. Her ligger kjerneproblemet i klimaforhandlingene >>

Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim om USA

– Partene i Sri Lanka brukte Norge som fredsallibi

Da det i 2006 var klart at ingen av partene i konflikten i Sri Lanka egentlig ønsket fred, burde Norge ha trukket seg fra meglerrollen.

Av Tiril A. Skarstein

Det er en av konklusjonene i en fersk evaluering av norsk fredsinnsett i Sri Lanka fra 1997–2009.

Norsk fredsmegling mellom Tamiltigrene (LTTE) og Sri Lankas regjering resulterte i en våpenhvileavtale i Sri Lanka i 2002, etter rundt to tiår med blodig borgerkrig.

Men allerede i 2003 begynte LTTE å trekke seg ut av fredsprosessen. Og i 2006 ble krigen gradvis trappet opp. Da var det ikke lenger noen fredsprosess å snakke om, og Norge burde trukket seg fra meglerrollen, mener evalueringsteamet.

– Norge ville ved å trekke seg fra meglerrollen gitt et klart uttrykk for at det ikke var grunnlag for å jobbe med fred lenger. Det ville satt et ty-

deligere ansvar på partene og på en del utenlandske aktører, og vi ville unngått å bli brukt som en brikke i et politisk spill, forklarer evalueringleder Gunnar Sørbø fra Chr. Michelsens Institutt.

Han frykter at Norges rolle gjorde at andre land, som USA og India, kunne skjule seg bak den norske «fredsprosessen», som i virkeligheten hadde sporet av.

– Norges rolle gjorde at andre land slapp å ta ansvar, konkluderer han.

Styrket Rajapaksa

I Sri Lanka mener evalueringsteamet at aktørene i økende grad brukte Norge som et fredsallibi.

Begge partene ønsket å bevare det fiktive inntrykket av at en freds-

Norges rolle gjorde at andre land slapp å ta ansvar >>

Evalueringleder Gunnar Sørbø ved Chr. Michelsens institutt

prosess pågikk, mens de testet mulighetene for å få et militært overtak, konkluderes det i rapporten.

Videre hevdtes det at den norske fredsprosessen bidro til å styrke dens motstandere politisk og var med å bringe president Mahinda Rajapaksa til makten i 2005. De ultranasjonalistiske kreftene i landet ble styrket, og det ble liten plass for internasjonal påvirkning. Regjeringen fant støttespillere i Iran og Kina, som forsynte landet med våpen uten forbehold, og Rajapaksa valgte «krig for å vinne freden».

Norsk kontakt

Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim, som i flere år sto sentralt i fredsprosessen, er likevel helt uenig i at Norge burde trukket seg fra meglerrollen i 2006.

– Vi ble bedt om å være der av Tamiltigrene, Sri Lankas regjering og alle fredskrefter på Sri Lanka, av India, USA og alle andre. Da ville det vært veldig arrogant av Norge å sette våre egne synspunkter over alle andres, sier Solheim.

– Men kan dere ha blitt brukt i disse partenes spill?

– Nei, det var ikke et menneske i hele verden som ikke visste at det var full krig på Sri Lanka – Norge var ikke med å dekke over det. Det vi gjorde var å forsøke å ha kontakt

med Tigrene i en vanskelig fase, og vi gjorde det ytterste for å hindre at titusener av mennesker ble drept. Det ville det vært umulig å gjøre uten kontakt med Tigrene, mener utviklingsministeren.

Han understreker at Norge fikk en spesiell rolle som kontaktpunkt for Tamiltigrene etter at organisasjonen var satt på både USA og EUs terrorlister, og at det var viktig å opprettholde den kontakten. Norge var blant annet aktiv i krigens siste fase med å forsøke å få på plass en avtale som skulle sikre færrest mulig sivile og militære tap. Men noen avtale kom ikke på plass, og ifølge en FN-rapport kan rundt 40.000 sivile ha blitt drept i krigens siste måneder.

Lite spillerom

– Burde Norge vært tydeligere på hva som foregikk?

– Det kan en spørre seg om, men det ville ikke hindret det faktum at alle viktige aktører syntes det var helt greit at Tigrene ble slått militært. Det var USAs syn, Indias syn, og selvfølgelig Kinas syn. Det var ingen som var beredt til å stoppe det, sier Solheim.

Han understreker at det nok ikke hadde hatt så stor betydning om han hadde forsøkt å slå i bordet overfor de indiske, amerikanske, kinesiske eller srilankiske lederne. Det påpekes også i rapporten.

Norges fredsinnsett i Sri Lanka

- Norge bidro til at en våpenhvileavtale ble undertegnet i Sri Lanka i 2002. Avtalen førte til en reduksjon i volden og bedre leveforhold.
- Norge viste diplomatisk mot, utholdenhet og fleksibilitet i en situasjon der de møtte stort press og sterke provokasjoner. De investerte også store ressurser og politisk energi i fredsprosessen, på tross av at de ikke hadde store nasjonale interesser i området.
- Gitt lengden på den norske fredsinnsetten hadde det vært mulig å opparbeide en større oversikt over konteksten i Sri Lanka og risiko knyttet til Norges engasjement, for eksempel ved mer systematisk bruk av eksperter og forskning.
- Norge burde satt klare betingelser for å delta som megler. Blant annet skulle en sikret seg retten til å snakke med hvem en ville, retten til å kommunisere med srilankisk media, fredsobservatørenes rett til å bevege seg fritt og en klargjøring av Norges mulighet til å trekke seg som meglere.
- Norge burde ikke latt seg bruke som et fredsallibi. Da det i 2006 var klart at ingen av partene egentlig ønsket fred, burde Norge ha trukket seg fra meglerrollen.

■ KENYA

200

dollar er prisen på et esel i grenseområdene mellom Kenya og Somalia for tiden. Prisen på esler har steget etter Kenyas militære inngripen i Somalia.

■ UGANDA

Stor etterspørsel etter omskjæring

Mange ugandiske menn ønsker å la seg omskjære, men helsevesenet har bare kapasitet til å følge opp en brøkdel av dem. Ugandiske myndigheter ønsker å nå fram til 80 prosent av mennene som ikke er omskåret, men har ikke klart mer enn fem prosent, uttaler Zainab Akol fra helseministeriets aidskontrollkampanje til nyhetstjenesten IRIN. Verdens Helseorganisasjon (WHO) anslår at Uganda kan unngå 340.000 nye HIV-infeksjoner dersom landet når målet om 80 prosent innen fem år. Anslagsvis én av fire ugandiske menn er i dag omskåret.

Norsk fredsinnsetts i Sri Lanka bidro til en nasjonalistisk motreaksjon, mener forskerne bak en fersk evalueringsrapport. Fredsmegler Erik Solheims innsats var lite populær blant singalesiske nasjonalister, som anklaget ham for å støtte Tamil-tigrene.

FOTO: ERANGA JAYAWARDENA/AP/SCANPIX

Fredsmegler Erik Solheim møtte flere ganger Tamil-tigrenes leder Veluppilai Prabhakaran. Her er de fotografert under samtaler i Kilinochchi i 2002.

FOTO: STEIN J. BJØRGE/SCANPIX

Norge kunne gjøre lite for å påvirke de kreftene som satte en stopper for fredsprosessen og førte til at en ny krig begynte, mener Sørbo.

Føre var

Likevel etterlyser forskerne bak evalueringsrapporten et «føre var»-prinsipp for norsk fredsmedling.

De norske intensjonene var helt klart gode, men det er ikke alltid nok,

konkluderes det i rapporten. Forfatterne viser til at meglerrollen hadde en rekke negative indirekte konsekvenser som Norge i for liten grad tok hensyn til.

– Når vi deltar i fredsarbeid der det handler om liv og død må vi være sikre på at det ikke er den minste risiko for at vår rolle kan ha negative konsekvenser, understreker Sørbo. ■

tiril.skarstein@gmail.com

– Rettigheter bør inn i dialogen

Menneskerettigheter har et svakt «fotavtrykk» i norsk utviklingssamarbeid. Utenriksdepartementet krever ikke at ambassadene skal diskutere menneskerettigheter i den ordinære dialogen med samarbeidsland. **Av Jan Speed**

DET GÅR FRAM AV en fersk evaluering av norsk bistandssamarbeid for styrking av menneskerettigheter.

– Vi finner ingen systematisk mekanisme for å rettighetsbasere det generelle utviklingssamarbeidet. Dette kunne vært gjort gjennom å henvise til samarbeidslandenes internasjonale traktatforpliktelser, sa teamleder Vegard Bye i Scanteam da evalueringen ble presentert.

Han er overrasket over at menneskerettigheter sjelden eller aldri er nevnt og ikke er et fast punkt i Utenriksdepartementets tildelingsbrev til norske «bistandsambassader». Dette til tross for at det er klar norsk politikk at menneskerettigheter skal være et fundament å bygge på i alt bistands- og utviklingssamarbeid.

Bruk traktatene!

Scanteam, som har utført evalueringen på oppdrag for Norad, mener at den mest systematiske måten å sikre rettighetsperspektivet på er å koble norsk bistand til samarbeidslandenes menneskerettighetsforpliktelser. Det betyr i så fall at den tosidige dialogen mellom Norge og et samarbeidsland skal relateres til de traktater mottakerlandet har underskrevet på.

Men Utenriksdepartementet (UD) har ikke et system for dette, mener forskerne. Departementets seksjon for menneskerettigheter og demokrati har ikke fått dette som en del av sitt mandat og «ser ikke ut til å betrakte seg som en logisk del av dets funksjoner».

En del av evalueringens mandat er å foreslå forbedringer. Evalueringsteamet mener UDs menneskerettighetsseksjon bør få en klarere oppgave med å sørge for at menneskerettigheter er en del av norsk utviklingssamarbeid. Norads kapasitet på feltet bør også styrkes, mener Scanteam.

FNs karakterbok

Bye viser til at FNs menneskerettighetsråd nå foretar systematiske vurderinger av alle land i verden, såkalte Universal Periodic Review. Her kommer også andre land med innspill.

– Denne prosessen bør brukes både for å fremme en politisk dialog

Menneskerettigheter må bli et fast punkt på dagsorden i møter med samarbeidsland, mener Scanteams teamleder Vegard Bye.

om menneskerettigheter, men også i koblingen til bistand, mener han.

Under lanseringen av evalueringen ville ikke ekspedisjonssjef Aud Marit Wiig i Utenriksdepartementet trekke konklusjoner, men innrømmet at «alt kan forbedres».

10 mrd. i støtte

Norge har gitt 10 milliarder kroner i bistand for å fremme menneskerettigheter i ti-årsperioden fram til 2009. Det har på det meste utgjort litt over fem prosent av det totale bistandsbudsjettet, men andelen har gått noe ned.

55 til 66 prosent av all norsk støtte til menneskerettigheter er kanalisert gjennom lokale, internasjonale eller norske ikke-statlige organisasjoner. Det er en klar arbeidsdeling mellom de norske organisasjonene: Redd Barna tar seg av barnrettigheter, Norsk Folkehjelp (som mottar mest støtte) støtter lokalbefolkningens rettigheter, mens Flyktningshjelpen arbeider for rettighetsbeskyttelse av flyktninger og internt fordrevne.

– Norge har bidratt vesentlig til å styrke menneskerettighetsforsvarere i land med alvorlige rettighetsbrudd både gjennom FN-systemet og finansielt ved å gjøre ikke-statlige organisasjoner til en dominerende kanal for denne bistanden, sa Vegard Bye. ■

jasp@norad.no

6 Aktuelt

■ KLIMA

Lys om dagen gir lys om natten

Kenyas hovedstad Nairobi installerer solcelledrevet gatebelysning. De første gatelyktene er allerede på plass. Innen midten av neste år skal byen ha byttet ut belysningen på tolv gater og en større motorvei utenfor byen. Slik planlegger Nairobi å spare minst to millioner dollar i måneden på strøm, ifølge Reuters Alertnet.

■ REGNSKOG

Peker ut kjøkkenbutikker

Kjøkkenforhandlerne peker seg ut som de soleklare regnskogverstingene, som selger mange benkeplater laget av truede regnskogtrær. Verst er Drømmekjøkkenet og Kvik, hevder Regnskogfondet, som har sendt ut frivillige tømmerinspektører til over 50 butikker for å undersøke om de selger tropisk tømmer.

– Rundt 15 prosent av de globale utslippene av klimagasser kommer fra avskoging. Derfor har Norge satt av store pengebeløp til beskyttelse av regnskog, men det er like viktig å ta opp kampen her hjemme, sier Regnskogfondets kampanjekoordinator Anja Lyngsmark.

Kvinnefronten vil ha sexkjøp-

Bistandsarbeider og internasjonalt ansvarlig i Kvinnefronten Agnete Strøm har sett seg lei på nordmenn i Afrika som mingler uhemmet med prostituerte i storbyenes barer. – Det er på tide at noen benytter seg av sin rett og plikt til å varsle arbeidsgiver, fastslår hun. **Av Gunnar Zachrisen**

et leserinnlegg i dagens utgave av Bistandsaktuelt (side 19) går hun til angrep på ukulturen som preger deler av de norske utenlandsmiljøene i utviklingsland. Ukulturen består til tross for at det finnes en sexkjøpslov og til tross for at det er fire år siden UD, Norad og Flyktningshjelpen innførte egne etiske regler mot sexkjøp i utlandet, påpeker hun.

– I Afrika, Asia og Latin-Amerika gjelder ennå ikke nulltoleranse for kjøp av seksuelle tjenester. Tvert om så er de populære barene og restaurantene hvor «expats» møtes, byens heftigste sexmarked, skriver hun i leserinnlegget.

Ifølge hennes situasjonsbeskrivelser mingler prostituerte kvinner ved baren med de mannlige gjestene. «En skal ikke ha vært på mange barrunder i norske bistandsland, før man oppdager dette», skriver kvinneaktivisten.

I siste Bistandsaktuelt framgikk det at UD og Norad ennå ikke hadde mottatt et eneste varsel om sexkjøp i utlandet. Strøm tviler på at dette gir et korrekt bilde av situasjonen.

Ønsker mer tysting

Strøm understreker samtidig at hun har stor respekt for mye av det arbeidet som er gjort med dette i utenriks-tjenesten, men mener at mye mer bør kunne gjøres. Derfor mener hun at det er på tide å få varslingsplakatene opp av skuffen, og går aktivt inn for tysting på kolleger eller andre nord-

menn som man ser bryter med de etiske normene som er fastsatt. Hun utfordrer norske ambassadere spesielt – herunder ambassadene i Dar es Salaam, Nairobi og Addis Abeba – om å bidra langt mer aktivt i et holdningsbyggende arbeid.

– Dagens situasjon er ikke morsom for kvinnelige ansatte i utenriks-tjenesten, bistandsbransjen eller norske firmaer. Det er som om alle på jobben din skulle dra på Gentlemen's Club i Riga. Det er «male bonding», sosialisering kun for menn, sier hun.

<<Stamkafeer>>

Strøm, som har mangeårig egenerfaring fra bistandsarbeid, synes det er for ille at bistandsarbeidere har barer der sexkjøp foregår åpenlyst som «en slags stamkafeer».

Hun er ikke den første som har blitt sjokkert over nordmenns oppførsel i Afrika. «Det var forbausende hvor mange ellers fornuftige nordboere som lot alle hemninger fly og nærmest skrøt av at de ikke gjorde noe for å beskytte seg på horehusene i Nairobi,» skrev Erik Solheim i sin bok «Nærme-re» i 1999. Solheim var en periode i Kenya for Handikapforbundet.

– Det som foregår er stikk i strid med alle målsettinger for norsk bistand. Det er nå også ulovlig, og det er utnyttning av lokale kvinner. Dessuten er svært ubehagelig for norske kvinnelige kolleger, og det er heller ikke morsomt for flertallet av menn, utdyper Strøm på telefon fra Zanzibar.

– Du bruker sterke ord. Det er vel ikke slik at alle norske menn som går på bar i Afrika er horekunder?

– Nei, selvfølgelig ikke, og vi sier heller ikke at alle norske menn kjøper sex, men 8 prosent gjør det, ifølge undersøkelser, og de fleste gjør det i utlandet.

Vitne til lovbrudd

– Mener du at menn som går på slike barer indirekte støtter opp om sex-

industrien og utnyttning av kvinner?

– Det er ikke «slike barer» og andre barer. I Nairobi, Dar es Salaam og i andre hovedsteder og byer. Men det er faktisk slik at norske menn og kvinner som observerer sine landsmenn kjøpe sex i utlandet er vitne til lovbrudd.

– Bør de ta aktivt avstand fra det på en eller annen måte?

KrF: – Solheim overså komitékrav om landbruk

Til tross for at en samlet utenrikskomité flere ganger har tatt til orde for mer norsk bistand til landbruk, har landbruksbistanden krympet siden 2006. – Solheim lytter ikke til sine oppdragsgivere, mener KrF. **Av Ingvild Sahl**

IFØLGE EN NY RAPPORT fra Forum for utvikling og miljø har norsk landbruksbistands andel av total bistand sunket jevnt og trutt siden 2006. Mens

den i 2006 utgjorde 7,3 prosent av det norske bistandsbudsjettet, lå den på 5,3 prosent 2010.

Hvis man trekker fra Norges bi-

drag til FN-organisasjoner med fokus på mat, utgjorde landbruksbistanden i 2010 kun 2,4 prosent av bistandsbudsjettet.

Reduksjonen har skjedd til tross for at en rekke tunge, internasjonale aktører, og en samlet norsk utenrikskomité, har tatt til orde for at man bør satse mer på landbruk i utviklingsland.

I 2003 anbefalte Bie-utvalget, nedsatt av Bondevik II-regjeringen, at norsk landbruksbistand burde være

på minst 15 prosent av den totale bistanden. Regjeringens handlingsplan for landbruk i utviklingsland, som ble lagt frem fem år senere, varslet en økning i denne posten.

– Den rapporten har Stoltenberg-regjeringen lagt nederst i skuffen, sier Arvid Solheim, rådgiver i Forum for utvikling og miljø. Rapporten «Bistand som metter. Norsk landbruksbistand 2006-2010» argumenterer for at Norge må trappe opp satsingen på landbruk til mellom 10-

■ AFGHANISTAN

45

prosent afghanerne spurt i en undersøkelse utført av The Asia Foundation mener landet beveger seg i riktig retning.

■ ARBEIDSLØSHET

Ungdom taper på jobbmarkedet

Det er vanskeligere å finne arbeid for unge mennesker både i utviklede og utviklingsland. En rapport fra FNs arbeidstakerorganisasjon ILO sier at den siste globale økonomiske krisa har ført til en betydelig økning i arbeidsløshet blant unge. 75,8 millioner mennesker mellom 15 og 24 år regnes som arbeidsløse. Det er litt mindre enn i kriseåret 2009. Det skyldes imidlertid at flere forlater arbeidsmarkedet, ikke at flere har funnet arbeid, ifølge ILO.

tysting

– Det som foregår er stikk i strid med alle målsettinger for norsk bistand. Det er dessuten nå også ulovlig, og det er utnyttning av lokale kvinner, sier internasjonalt ansvarlig i Kvinnefronten Agnete Strøm. Her er hun sammen med lederen i kvinnegruppa i Mowo, Rote Enga.

FOTO: MÅLFRID UTNE, KVINNEFRONTEN

– Ja, de bør støtte opp om loven gjennom å varsle.

Strøm har selv hatt bistandsansvaret for Kvinnefrontens Norad-støttede prosjekter og holdt nylig innlegg om holdningsarbeid mot sexkjøp på en internasjonal konferanse.

Aktiv kursing

– Du mener at utenriktjenesten, hjelpeorganisasjonene og norske fir-

maer bør ha en mer aktiv holdning til dette?

– Ja, de har et stort ansvar for å endre holdningene. En lov er bra, men det er jo ingen tryllestav. Den må følges opp med holdningsarbeid. Da hjelper det utrolig om store institusjoner, organisasjoner og firmaer gjør dette til en viktig del av sine «opp-læringspakker», sier Strøm. ■

gz@norad.no

15 prosent av det norske bistandsbudsjettet.

KrF-kritikk

Det er stortingsrepresentant for KrF, Kjell Ingolf Røpestad, helt enig i.

– Erik Solheim kan godt argumentere for at Norge ikke har et komparativt fortrinn når det kommer til landbruk. Men som rapporten peker på, har en samlet utenrikskomité flere ganger tatt til orde for at bistanden til landbruk bør økes. Solheim bør lytte mer til sine oppdragsgivere, sier han.

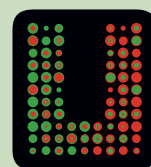
Røpestad mener jordbruk har blitt ofret på alteret til Solheims prestisjesatsing på skogbevaring, en satsing

KrF lenge har ment burde vært tatt utenfor bistandsbudsjettet.

Småskala

ForUMs rapport argumenterer også for at norsk landbruksbistand bør investere i småskalalandbruk, gjerne økologisk drevet landbruk. Investeringene bør komme de fattigste til gode.

– Vi vil fremme en bistand som gjør at folk som er avhengig av jorden skal kunne leve av det de dyrker. Og som sikrer at småskalaprodusenter får mer makt i forhandlinger, uttalte en av forfatterne bak rapporten, Kristin Kjæret under lanseringen av rapporten. ■

utviklingshuset

Utviklingshuset tilbyr din skolegruppe to ulike kostnadsfrie pedagogiske opplegg kalt UtviklingsLab og UtviklingsLøype.

I perioden 7.11.–7.12. tilbys også opplegget:

Å leve med tidevannet

Tilpasset kompetansemålene i LK06 for samfunnsfag og naturfag, 10. trinn, VG1 og VG2

Cicero-forsker Maria Malene Kvalevåg holder foredrag om globale klimaendringer i tilknytning til fotoutstillingen «Å leve med tidevannet».

Lan Marie Nguyen Berg, masterstudent fra Senter for utvikling og miljø, forteller om hvordan klimaendringene påvirker stillehavsøya Tuvalu.

Elevene får se med egne øyne hvordan tuvalerne og deres hverdagsliv påvirkes.

Foredraget trekker linjer til Norge og norsk politikk og utfordrer elevene til å tenke løsningsorientert.

Varighet: Etter ønske, mellom 30 minutter og 2 timer.

Avtal for klassen din på post@utvikling.no eller telefon 95 45 20 00.

Les mer på www.utvikling.no.

utviklingshuset

Norads opplevelsessenter for engasjement, refleksjon og debatt om bistand og utvikling.

8 Aktuelt

■ SOMALIA

Halvparten får hjelp

To millioner mennesker får nødhjelp i Somalia, viser tall fra Verdens matvareprogram. Det betyr at over to millioner trolig ikke blir nådd av hjelpeorganisasjoner i Somalia.

– Det er fremdeles en enorm krise, sier pressetalskvinne i Verdens Matvareprogram (WFP), Challiss E. McDonough.

Verst er situasjonen i sørlige og sentrale deler av Somalia. Områdene som har vært under al-Shabaabs kontroll ble hardest rammet av tørken. Det er også her at al-Shabaab har nektet vestlige hjelpeorganisasjoner tilgang.

■ EGYPT

Vi kan ikke utelukke at norske penger har gått til å undertrykke demonstrantene på Tahrir-plassen »

Ingrid Stolpestad, Kirkens Nødhjelp, som har skrevet rapporten *Gjeld og den arabiske våren*

Sterkt uenige om korrupsjonsoppfølging

Naturressursprogrammet i Tanzania er månedens «snakkis» i bistandsmiljøet. Mens Norges tidligere ambassadør i landet avviser at noen «lukket igjen døren» for å få fram sannheten, mener saksbehandleren at mye mer burde vært gjort for å avdekke omfanget av korrupsjon. **Av Gunnar Zachrisen**

Begge har for flere år siden sluttet på ambassaden. Jon Lomøy var norsk ambassadør i Tanzania under siste del av perioden da revisorene gjennomgikk regnskapene for naturressursprogrammet i landet, fra 2007–2010. Eirik G. Jansen var saksbehandler i årene 2003–2007.

– Nei, selvsagt ikke, svarer Lomøy på Bistandsaktuells spørsmål om den norske ambassaden bevisst bidro til å feie vanskelige spørsmål i saken under teppet. Dette ble nylig hevdet i Aftenposten. Avisen har omtalt korrupsjonssaken fra Tanzania i flere artikler.

Lå i containere

Den tidligere Tanzania-ambassadøren avviser også at ambassaden bevisst unnlot å hyre opp den kritiske danske revisoren Arthur F. Andreasen for en tredje runde av revisorarbeid. Dette arbeidet skulle ha som mål å bestemme hvor mye

Norge skulle kreve tilbakebetalt fra Tanzania.

– Det arbeidet som skulle gjøres var en svært detaljert gjennomgang av en mengde dokumentasjon. Siden det tanzanianske ministeriet hadde flyttet, lå mange av disse bilagene i containere i Dar es Salaam. Å fly inn dyr utenlandsk arbeidskraft til å gjøre den jobben virket ikke spesielt fornuftig, sier Lomøy.

Den norske diplomaten, som i dag er direktør i OECDs utviklingsdirektorat, tar forbehold om at han ikke husker alle detaljer i dag, cirka tre-fire år etter sin ambassadørperiode.

Avviser «dørlukking»

– Ble mandatet for den tredje runden av revisjon utarbeidet på en spesiell måte for å unngå ubehageligheter i forholdet til tanzanianske myndigheter?

– Nei.

– Var det UD eller ambassaden som utarbeidet mandatet?

Eirik G. Jansen, tidligere norsk saksbehandler for naturressursprogrammet i Tanzania.

Jon Lomøy, tidligere norsk ambassadør i Tanzania.

– Det var ambassaden, etter drøfting med UD.

– Forelå det noe press fra politisk hold i UD om å utarbeide mandatet på en spesiell måte?

– Nei, ikke utover et krav om aktiv oppfølging av de alvorlige anklagene, sier Lomøy.

Ambassadøren avviser samtidig at utviklingsminister Erik Solheims planer om storstilt støtte til regnskogbevaring i Tanzania spilte inn på hvordan mandatet ble utformet. Han uttaler seg på linje med hva utviklingsministeren selv gjør i et leserinnlegg i Aftenposten. Både Solheim og Lomøy vektlegger at grundig dokumentasjon og rettsstatsprinsipper må ligge til grunn før man kan kreve penger tilbakebetalt fra et annet land.

Oppdaget snusk

Eirik G. Jansen, som i dag er ansatt i Norads evalueringsavdeling, ble i 2003 saksbehandler for naturressursprogrammet MNRP i Tanzania. Pro-

grammet ble finansiert av Norge med omlag 60 millioner dollar – rundt 300 millioner kroner – i løpet av perioden 1994–2006. Jansen oppdaget etter hvert flere tilfeller av misbruk eller forsøk på misbruk av penger fra sine tanzanianske samarbeidspartnere.

Først stilte en evalueringsrapport kritiske spørsmål til økonomiforvaltningen i det tanzanianske departementet for naturressurser og turisme. To revisjonsrapporter utført av den uavhengige danske revisoren Arthur F. Andreasen i 2007 påviste deretter omfattende misbruk av penger og korrupsjon. Senere ble det utført en tredje revisjon som skulle legge grunnlag for den norske statens krav om tilbakebetaling av midler fra Tanzania. Det var et lokalt revisjonsfirma som fikk dette oppdraget.

– Veldig kort

– Rapporten er veldig kort og behandler kun et begrenset antall temaer og en begrenset del av miljøprogrammet,

■ KLIMA

8

prosent av pengene som ble lovet på klimatoppmøtet i København i 2009 for å hjelpe fattige land i gang med å tilpasse seg klimaendringer har blitt delt ut til nå.

Aftenpostens artikkelserie om korrupsjon i et naturforvaltningsprogram har blitt et hett diskusjonstema i bistandsmiljøet. Bistandsaktuelt konfronterte utviklingsministeren med saken allerede i april 2008.

sier Eirik G. Jansen om den tredje revisjonsrapporten.

Norad-veteranen er enig med statsautorisert revisor Einar Døssland som uttaler til Aftenposten 30. oktober at mange viktige spørsmål ikke er fulgt opp for å finne ut hvor pengene til slutt havnet. Ifølge Jansen burde man ha undersøkt langt flere saker knyttet til anskaffelsesprosessen, pris på varer og tjenester og resultater av støtten.

– Dette var ikke noen «forensic report», der man reiste ut og sjekket bilagenes egentlige innhold. I stedet satt revisoren i Dar es Salaam og studerte bilag, mange av bilagene som året før ikke hadde «eksistert», sier han.

30 dagsverk

Jansen mener ambassaden bør fortelle om hvilke undersøkelser den har gjort som ligger til grunn for at man kun kan dokumentere at 750 000 kroner er blitt misbrukt.

Han reagerer på at det bare ble satt av rundt 30 dagsverk til denne viktige siste revisjonsrapporten, mens det ifølge ham var brukt flere månedsverk på de to foregående. I tillegg mener han at den nye revisoren, den danske revisorens assistent, var mye mer uerfaren enn dansken.

I sine to revisjonsrapporter anslo ikke danske Andreasen noe totalbeløp for hvor mye som var misbrukt. Men overfor media anslo han senere at bortimot halvparten av pengene, 150 millioner kroner, kunne ha blitt misbrukt. Jansen har tiltro til den danske revisorens vurdering om at store beløp, oppimot 150 millioner kroner, kan ha blitt brukt til andre formål enn hva de var tiltenkt. Det er i så fall langt mer enn de 750 000 kronene – pluss 10 millioner i merverdiavgift – som Norge etter hvert fikk tilbakebetalt, etter forhandlinger med sin bistandspartner Tanzania. ■

gz@norad.no

Et naturvern-område på idylliske Mafia Island har stått i sentrum for kritiske artikler om norsk bistand.

FOTO: SCANPIX/CORBIS

■ LIBERIA

Vant valget

Fredsprisvinner **Ellen Johnson-Sirleaf** ligger an til en solid seier i presidentvalget i Liberia. Da Bistandsaktuelt gikk i trykken var 86 prosent av stemmene talt opp, og Sirleaf hadde støtte fra over 90 prosent av velgerne. Valgdeltakelsen var lav, ettersom motstanderen Winston Tubman og hans støttespillere boikottet valget. Han fikk likevel støtte av 9,2 prosent av velgerne.

Tanzania-penger forsvant to ganger

Tanzania plages stadig av nye korrupsjons-avsløringer. Nå har det til og med kommet fram at penger kan forsvinne to ganger.

Av Kizito Makoye, i Tanzania

FOR FEM ÅR SIDEN ble Tanzanias sentralbank svindlet for over 450 millioner kroner. Myndighetene klarte å få litt under halvparten av pengene tilbake. Nå er disse midlene trolig forsvunnet, igjen.

Det var for fem år siden at offentlige midler, som skulle brukes til å nedbetale Tanzanias utenlandsgjeld, forsvant fra en konto i sentralbanken. Etter hvert ble midlene sporet opp.

To mellomledere ble dømt til fengselsstraffer, men ingen høytstående personer ble rettsforfulgt. Det var jubel da 190 millioner kroner av de misligholdte midlene ble funnet og returnert til statskassen i 2008. Regjeringen lovet å bruke disse midlene til nye satsinger innenfor jordbruk.

En tredjedel

Men hvor ble det av pengene? Tre år etter kan ikke Jakaya Kikwetes regjering gi en eneste god forklaring på hvor midlene har tatt veien. Ifølge en parlamentarisk granskning har bare en tredjedel av midlene havnet i den lokale banken, Tanzania Investment

Bank (TIB), som har ansvaret for å fordele støtte til jordbruksprosjektene.

Finansminister Mustafa Mkulo har på sin side sagt at president Jakaya Kikwete ikke har gitt instruksjoner om at *alle* pengene skulle kanaliseres gjennom investeringsbanken. Resten skulle jordbruksministeren ta seg av.

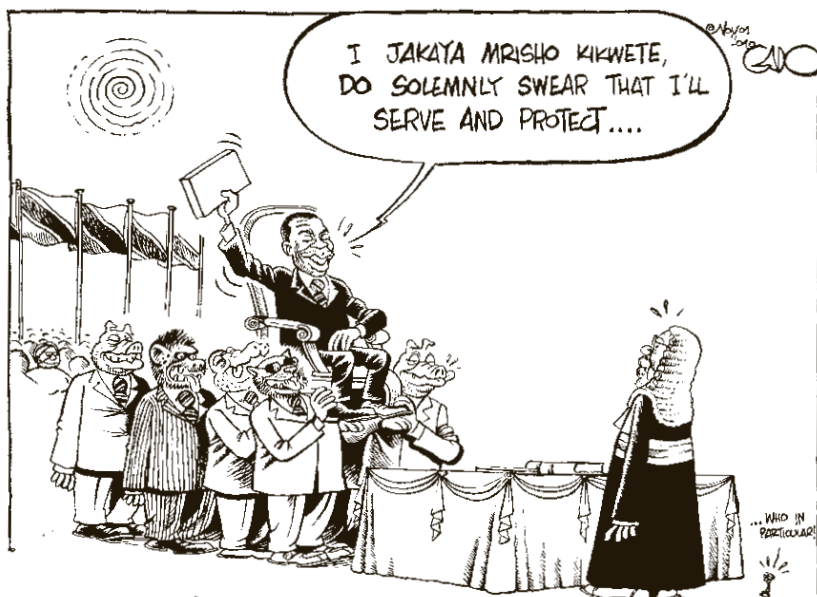
Men dette er i strid med det som står i regjeringens langtidsplaner. Myndighetene har også problemer med å framvise prosjekter som har kommet som et resultat av de økte bevilgningene.

Verre enn Kenya

Norge og en rekke andre land gir budsjettstøtte til Tanzania, men stiller som betingelse at arbeidet mot korrupsjon skal prioriteres.

– Denne saken er en fornærmelse mot givernes bidrag til å bekjempe fattigdom i dette landet, sier Evarist Kagaruki, en politisk kommentator i Dar es Salaam.

Tanzania betraktes, ifølge Transparency International, nå som mer korrump enn nabolandet Kenya. ■

10 **Aktuelt**

Israel vil tvangs- flytte beduiner

Israel vil tvangsflytte mer enn 2000 beduiner, blant dem mange barn, fra områder nær israelske bosettinger på Vestbredden.

Av **Tiril A. Skarstein, på Vestbredden**

Hensikten er å utvide de israelske bosettingene, mener israelske menneskerettsaktivister. De første beduinene vil måtte forlate hjemmene sine allerede på nyåret, varsler Israel. I første fase skal 20 beduinsamfunn, rundt 2300 personer, flyttes fra områder rundt israelske bosettinger utenfor Øst-Jerusalem.

De fleste av familiene har informert FN om at de motsetter seg planen.

Jahalin-skolen i landsbyen Khan al-Ahmar har allerede mottatt en rivingsordre, og saken er på vei gjennom det israelske rettssystemet. Jahalin-folket har bodd i området siden krigen i 1948 da de flyktet fra det som nå er Israel. Nå vil Israel ha dem vekk. Den israelske ordren er utstedt til tross for at beduinene bor innenfor det som ifølge FN er palestinsk territorium.

Vil bli lærer

– Jeg liker skolen. Jeg har lyst til å lære slik at jeg også en dag kan bli lærer, sier Nora Hamis (12). Hun lurte på hva som vil skje med henne, familien og vennene, dersom Israel ender med å rive skolebygningen og familien tvinges til å flytte.

To tredeler av befolkningen som er planlagt tvangsflyttet, er barn, melder FNs nødhjelpskoordinator (OCHA). De minner om at tvangsflytting av sivile er forbudt ifølge internasjonale lover og at Israel heller ikke har lov til å opprette bosettinger på okkupert område.

Fordrives

I tillegg til beduinene som tvangsflyttes fra området rundt Øst-Jerusalem, har Israel på lang sikt planer om å fjerne en rekke beduinsamfunn fra jordbruksområder i Jordan-dalen, mener den israelske menneskerettsorganisasjonen B'Tselem.

Beduinen Abdul Rahim Houssain

«Vi kan ikke tolerere at folk bare tar seg til rette. Også israelske bygg som settes opp uten tillatelse, blir fjernet»

Barak Raz, talsmann for det israelske forsvaret.

A, B, C

■ Vestbredden ble i Oslo 2-avtalen fra 1995 delt inn i A-, B- og C-områder. I A-området (ca. 17%) har palestinske myndigheter militær og sivil kontroll, i B-områdene (ca. 23%) har palestinske myndigheter sivil kontroll og Israel militær kontroll og i C-området (ca. 60%) har Israel både sivil og militær kontroll.

■ De 20 beduinsamfunnene ligger i det såkalte i C-området.

■ Deler av den sivile kontrollen over C-området skulle etter planen vært overført til palestinske myndigheter innen utgangen av 1998, men dette har foreløpig ikke skjedd.

■ Totalt bor det rundt 150.000 palestinere i C-området, 27.500 av disse bor i gjeter- og beduinsamfunn. Rundt 300.000 israelere bor i bosettinger i C-området.

KILDE: OCHA, AUGUST 2011

Abdullah Bisharat, som bor sammen med familien sin i Al Hadidiya i Jordan-dalen, har sett sine naboer og venner i området sakte, men sikkert forsvinne. Ifølge OCHA har israelske restriksjoner på palestinernes bevegelse i området, riving av telt og konfiskering av vanntanker ført til at rundt 40 familier er fordrevet fra området siden 1997.

– Israel mener at vi utgjør en sikkerhetsrisiko og nekter oss å bygge noe som helst i området. I slutten av juni kom de og ødela huset vårt, etter at vi hadde mottatt en rivingsordre. Men vi bygger det opp igjen, sier Bisharat.

Frykter utvidelse

Menneskerettsorganisasjonen B'Tselem er svært kritisk til de israelske planene. Organisasjonen mener at fordriving av beduinene rundt Øst-Jerusalem skal legge til rette for en utvidelse av den israelske Maale Adummim-bosettingen.

– Israel har en plan for hvordan denne bosettingen og enkelte bosettinger rundt skal utvides og forbindes med Jerusalem. Planen ligger foreløpig på is på grunn av internasjonalt press, men nå ser det ut til at alt legges til rette for at den skal kunne iverksettes, sier talsmann for B'Tselem, Sarit Michaeli.

Dersom planen gjennomføres, vil det i praksis bety at det palestinske Øst-Jerusalem omringes av israelske bosettinger. Samtidig vil det hindre naturlig ferdsel mellom sørlige og nordlige deler av Vestbredden, forklarer han.

– Dette vil sette en siste spiker i kista for en tostatsløsning, frykter B'Tselem-talsmannen.

Ulovlig bygg

Israel understreker på sin side at beduinene som skal flyttes, har opptrådt ulovlig. De har ikke hatt byggetillatelse og andre papirer i orden.

– Vi kan ikke tolerere at folk bare tar seg til rette. Også israelske bygg som settes opp uten tillatelse, blir fjernet, sier talsmann for det israelske forsvaret, kaptein Barak Raz.

Vestbredden ble delt inn i såkalte A-, B- og C-områder som en del av Oslo 2-avtalen i 1995. I C-området, som utgjør rundt 60 prosent av Vestbredden, har Israel fremdeles både militær og sivil kontroll.

Ifølge en OCHA-rapport fra august

Somoud (4) fra Al Hadidieh i Jordan-dalen vil ikke forlate området og geitene sine. – Jeg skal lage ost, forteller hun om fremtidsplanene.

FOTO: TIRIL A. SKARSTEIN

er det nærmest umulig for palestinere i C-området å få de nødvendige byggetillatelsene fra Israel. De anklager systemet for å være diskriminerende og ber Israel stanse rivingen av palestinske hus, skoler og vannsystemer i området.

River telt

«Selv den mest suksessfulle humanitære innsatsen vil ikke kunne løse hovedårsakene til at beduinene fordrives», konkluderer FN-organisasjonen i rapporten. Der forteller de blant annet at telt som hjelpeorganisasjonene deler ut, har blitt revet av det israelske militæret.

FN-organisasjonen er bekymret for at fordriving av palestinere kombinert med Israels bosettingspolitikk fører til endringer i demografien og den etniske sammensetningen på Vestbredden. ■

tiril.skarstein@gmail.com

Nora Hamis (t.h.) og de andre elevene på Jahalin-skolen i landsbyen Khan al-Ahmar håper at Israel ikke skal rive skolen deres. Men Jahalin-folket er blant de 2300 beduinene som Israel ønsker å tvangsflytte.

FOTO: TIRIL A. SKARSTEIN

Fra optimisme til realisme

Verden går fortsatt fremover. Men klimaendringene truer med å sette fattige lands utvikling i revers, ifølge FNs befolkningsprogram.

Av Ingvild Sahl

I FJOR RÅDET OPTIMISMEN da FNs befolkningsprogram lanserte sin årlige utgave av Human Development Report. Den slo fast at «menneskelige utvikling» i snitt har gått frem 41 prosent siden 1970. Folk lever lengre, og den ekstreme fattigdommen i verden er betydelig redusert.

I årets rapport, som ble lagt frem denne måneden, har organisasjonen

kontrollert for klimaendringene. Resultatet ble langt dystre.

– Fremgangen vi har sett de siste tjue årene er under betydelig press. Dersom vi ikke klarer å håndtere klimatrusselen, vil menneskelig utvikling, særlig for de fattigste landene, settes i revers, sier Jens Wandel, direktør for UNDPs regionale senter i Bratislava.

«Hvis vi ikke klarer å håndtere klimatrusselen, vil menneskelig utvikling, særlig for de fattigste landene, settes i revers»

Jens Wandel,
UNDP

Budskapet er enkelt: Dersom klimaendringene ikke finner sted, vil fremgangen i «menneskelig utvikling» høyst sannsynlig fortsette. Men hvis temperaturen stiger over to grader, og verden ikke klarer å bremse utarmingen av naturressursene, kan fremgang snus til tilbakegang. Aller verst går det ut over innbyggerne i de fattigste landene i verden. De vil få en enda tøffere hverdag, preget av naturkatastrofer, jorderosjon, vannmangel, avskoging og ørkenspredning.

Ifølge UNDP må verden vris mot et mer bærekraftig produksjons- og forbruksmønster. Dette vil blant annet kreve massive investeringer, og organisasjonen benytter anledningen til å slå ett nytt slag for en internasjonal skatt på valutatransaksjoner. Det vil kunne gi 40 milliarder dollar i året til klima- og utviklingstiltak, mener organisasjonen. Ifølge UNDP har stadig flere land åpnet for å innføre en slik skatt, blant annet Kina, Tyskland, Frankrike, Japan og Storbritannia.

Samtidig går rapporten i strupen

på vestens subsidier av fossilt brensel. Beregninger viser at universell tilgang på ren energi bare koster 1/8 av det verden i dag bruker på å subsidiere fossile energikilder.

Under lanseringen av rapporten fikk statssekretær i Utenriksdepartementet Ingrid Fiskaa den store æren av å representere nasjonen som topper indeks over verdens nasjoner med høyest «menneskelig utvikling». Samtidig havner Norge på syvende dårligste plass når det kommer til hvor stor andel av befolkningen som tror at klimaendringene er menneskeskapte.

Fiskaa innrømmer at vi fortsatt har en jobb å gjøre på hjemmebane.

– Under halvparten av befolkningen i Norge mener at klimaendringene er menneskeskapte og tror at global oppvarming er et alvorlig problem. Der ligger vi et godt stykke under mange andre land i verden. Et bredt internasjonalt engasjement er nødvendig men ikke tilstrekkelig. Vi må også bidra på hjemmebane, sier hun. ■

12 **Aktuelt**

Klager på Norfunds bananplantasje

Norfund har investert 50 millioner kroner i en bananplantasje i Mosambik. Håpet er at eksport av bananer skal skape arbeidsplasser og utvikling. Men landsbyfolk hevder at de sulter fordi jorda de dyrket er overtatt av plantasjonen.

Av Liv Røhnebæk Bjergene, i Mosambik

En stålbom og en vaktmann vokter grusveien inn til den første, store eksportrettede bananplantasjonen i det sørlige og østlige Afrika; Matanuska. På den flate landsbygda i den mosambikanske delstaten Nampula ligger den velpleide plantasjonen som en oase, omringet av luftfattige smålandsbyer. Nampula er en av de fattigste delstatene i Mosambik og befolkningen lever av det de klarer å dyrke på små jordlapper. Alternative inntektskilder er mangelvare.

Men den globaliserte økonomien er i ferd med å endre livene til bøndene i Nampula. Med bare ti mil til kystbyen Nacala er landbruksområdene i delstaten svært velegnet for eksportrettet matproduksjon. Den røde og fruktbare jorda som folk i området har levd av så lenge noen kan huske, er blitt interessant for pengesterke investorer fra utlandet.

I 2008 inngikk mosambikiske myndigheter, bananselskapet Chiquita og norske Norfund en avtale om å dyrke bananer på et område som tidligere var en privateid bomullsplantasje. Går alt etter planen, vil plantasjonen om få år eksportere bananer til en årlig verdi av over 400 millioner kroner og gi jobb til rundt 4000 mennesker.

Innbyggerne i landsbyene omkring Matanuska burde være hoppende glade for investeringen. Plantasjonen burde være alt det miljø- og utviklingsminister Erik Solheim og nærings- og handelsminister Trond Giske ønsker å oppnå når de om få dager legger ut på reise sammen med norsk næringsliv til Mosambik, Ghana og Angola: Storgevinst både for næringsliv og lokalbefolkning. Men foreløpig er entusiasmen blant vanlige folk i området begrenset.

Deler på restene

Landsbyen Nacololo ligger i Metocheria-området, bare et par minutters bilkjøring fra bananplantasjonen.

– For oss endret alt seg da Matanuska kom hit til området. I denne landsbyen er det minst 500 innbyggere som har mistet jord. Nå deler vi på den lille jorda som er igjen, forteller landsbyleder Hilario Sousa og landsbybeboer Angelo Assane.

Nesten hele befolkningen i den lille, søvnige landsbyen har samlet seg om Bistandsaktueltts journalist. Med stort engasjement forteller de om hvordan det er blitt stadig vanskeligere for dem å overleve etter at den norskstøttede bananplantasjonen ble etablert.

«For oss endret alt seg da Matanuska kom hit til området. I denne landsbyen er det minst 500 av innbyggerne som har mistet jord. Nå deler vi på den lille jorda som er igjen»

Landsbyleder i Nacololo, Hilario Sousa

Matanuska

- Plantasjonen ble etablert i 2008.
- Så langt er det blitt investert om lag 340 millioner kroner. Statens
- Investeringsfond for Næringsvirksomhet i Utviklingsland (Norfund) har bidratt med om lag 50 millioner kroner.
- Det totale landarealet Matanuska eier er om lag 10 000 hektar. Selve plantasjonen er på 3000 hektar.
- I 2011 er målsetningen å ha plantet 1500 hektar. Innen tre år er målsetningen å plante 3000 hektar.

- Ca. 2500 mennesker jobber i dag full tid på plantasjonen. Av disse er 162 kvinner. Når plantasjonen er i full drift, anslås det at Matanuska vil ha 4000 ansatte.
- Årlig produksjon overstiger 40.000 tonn. Det meste eksporteres til markeder i Midtøsten, samt noe til Europa. Selskapet jobber med å øke eksportandelen til Europa.
- I full drift vil Matanuska ha en årlig produksjon på mellom 120.000 og 140.000 tonn og en omsetning per år på mer enn 400 millioner kroner.

– Før Matanuska kom, hadde vi så mye jord å dyrke på at vi hadde mulighet til å selge noe av produksjonen. Det kan vi ikke nå. Før kunne vi spise tre måltider om dagen. Nå spiser vi bare én gang, sier Corlino Nussa.

Mosambik er rangert av FN som verdens fjerde fattigste land. 80 prosent av mosambikerne lever i fattigdom og flesteparten av de fattige bor fortsatt på landsbygda.

Ingen erstatning

Historien som folk i Nacololo forteller er etter hvert blitt en gjenganger i Mosambik og i mange andre afrikan-

ske land: Til tross for at det nasjonale regelverket pålegger internasjonale selskaper å gå i dialog med lokalbefolkningen og forhandle om å få leie jorda deres, føres disse konsultasjonene i mange tilfeller kun med myndighetspersoner lokalt. Det hevder befolkningen i Nacololo skjedde også da bananplantasjonen Matanuska ble etablert.

– Vi ble aldri rådspurt. Ledelsen ved Matanuska kom hit sammen med lokale myndigheter og informerte oss om bananplantasjonen. De tok den beste jorda, og etterlot den skinneste jorda til oss, sier innbyggerne.

De forteller at Matanuska-ledelsen i 2008 riktignok kom og noterte ned navnene på dem som mistet jord, slik at de skulle få erstattet trær og planter som de måtte etterlate seg.

Men nå har det gått tre år og folk venter fortsatt på pengene sine, hevder de.

Ifølge mosambikisk lov skal bønder betales erstatning etter egne fastsatte takster for trær og planter som de må gi fra seg.

Redde for å miste mer jord

Bekymringen for framtida er stor blant de fattige bøndene i området

rundt den store bananplantasjen. Og den blir ikke mindre ved at det flokker rykter om at plantasjen har planer om å utvide.

– Ryktene gjør situasjonen her ekstra spent, sier Daniel Abaco, prosjektkoordinator for Nampula-provinsens småbønder i den nasjonale unionen for småbønder, UNAC.

For uten eiendomsrett til jord, stiller de lokale småsamfunnene nok en gang svakt.

– I løpet av de neste månedene vil vi derfor jobbe for å få bøndene til organisere seg. Når vi har gjort det, forhåpentligvis rundt begynnelsen

Landsbyleder i Nacololo Hilario Sousa og landsbyboer Angelo Assane er oppgitt over at de ikke har fått pengene de mener de har krav på.

FOTO: LIV R. BJERGENE

av 2012, ønsker vi å snakke med distriktsguvernøren og med ledelsen ved Matanuska, sier Abaco.

Han etterlyser tettere dialog mellom de internasjonale selskapene og lokalbefolkningen.

– De lokale stemmene blir i altfor liten grad hørt, sier han.

Innbyggerne i Nacololo er opprørte når de forteller om frykten for fremtiden. De er redde for at de skal miste resten av jorda, og at hjemmene deres også kan ryke.

– Vi har så lite igjen. Vi er nødt til å få Matanuska til å forstå at de ikke kan ta fra oss mer. Vi har ikke noe

annet sted vi kan flytte, sier de.

For selv om de ikke har papirer på at de eier jorda, så mener innbyggerne at de har rett til å dyrke den.

– Vi hører til her. Denne landsbyen har stått her siden kolonitiden. Jeg vil bo her, sier Colino Nussa og tramper i den lukrative, røde jorden.

Ingen dialog

I et forsøk på å få vite hva som skjer, har flere fra landsbyen forsøkt å komme seg inn på bananplantasjen for å få snakke med noen fra ledelsen. Disse forsøkene har ifølge innbyggerne blitt møtt med taushet. Noen er blitt →

14 Aktuelt

← pågrepet og tatt med til den lokale politistasjonen. Ifølge innbyggerne står Matanuskas sikkerhetssjef, Cesar, som en barriere mellom dem og plantasjeledelsen. De føler seg maktesløse overfor plantasjens ledelse i forhold til å få vite hva som vil skje framover og hvorfor den lenge lovede erstatningen aldri kommer. De lokale myndighetene levnes liten tillit.

– Vi vet ikke hva vi skal gjøre. Ledelsen ved Matanuska snakker ikke med oss. Distriktsadministratoren og guvernøren tør vi ikke å snakke med. Da avtalen ble inngått, var det de som kom hit sammen med Matanuskas ledelse og informerte oss. Vi derimot, hadde aldri noe vi skulle ha sagt, sier fembarnsfar Silva Saidi hissig.

Strid om eiendomsrett

I utgangspunktet er det den mosambikiske staten som eier all jord, med unntak av de få som har privat eiendomsrett. Den tradisjonelle retten til jord – der småbønder og lokalsamfunn må bevise at de har brukt jorda i minst ti år – skal imidlertid gi like stor rett til jord som den private eiendomsretten.

I praksis er imidlertid situasjonen en annen. I et land hvor investorene strømmer til for å få tak i jord, foregår det nå en kamp mot tiden: Hvordan sikre flest mulig småbønder og lokal-

samfunn skjøte, før jorda tildeles de utenlandske selskapene.

– Vi har jobbet i lang tid med å sikre grupper med bønder retten til jord. Dette arbeidet blir høyt prioritert nå for å demme opp for den trusselen de internasjonale selskapene som kommer hit utgjør overfor småbøndene. Dette er en kamp mot tiden, og vi er svært bekymret, sier Benjamin do Nascimento, seniorrådgiver i den amerikanske bistandsorganisasjonen CLUSA. Organisasjonen jobber med å organisere bønder i kooperativer og i økende grad også å sikre rett til jord.

Daniel Abaco i UNAC mener Matanuska har tatt langt mer land enn den tidligere privateide bomullsplantasjen, og at mye av jorda som i dag tilhører selskapet i virkeligheten var tradisjonell landsbyjord. I slutten av november vil han kalle inn representanter for småbøndene i området til provinshovedstaden Nampula for et felles møte. Da vil spørsmålet om organisering, for sammen å kunne stå sterkere mot selskaper som Matanuska, være hovedtema.

– Vi må prøve, men for å være ærlig er jeg i tvil om vi klarer å snu situasjonen. Matanuska har som mål å vokse og vil være vanskelig å stanse, sier Abaco. ■

liv.bjergene@faktotum.no

Utviklingsminister Erik Solheim besøkte bananplantasjen Matanuska våren 2010.

FOTO: TROND VIKEN

«Er det begått feil, så må dette rettes opp i, men det kan bli krevende å finne ut sannhetsgehalten i innbyggenes krav»

Elin Ersdal, Norfund

Rett til erstatning

■ I forbindelse med etableringen av bananplantasjen Matanuska laget konsulentfirmaet Consulterra en rapport i 2008. I rapporten heter det blant annet:

■ Innbyggerne i Metocheria-området har rett til kompensasjon for avlinger, men at de i motsetning til andre ikke må flytte fra husene sine i forbindelse med opprettelsen av plantasjonen.

■ Lokalsamfunnene og de lokale myndighetene støtter Matanuska-

prosjektet. De lokale høvdingene ble brukt som talspersoner for lokalsamfunnene og som forhandlingspartner. Rapporten understreker hvordan godt samarbeid med lokale myndigheter har forenklet prosessen.

■ Kartleggingsarbeidet og erstatningsutbetalinger kom på nesten 1,8 millioner kroner.

■ Bistandsaktuelt har gått gjennom rapporten. Landsbyen Nacololo står ikke på listen over lokalsamfunn som har mottatt erstatning

Norfund vil ha svar

Norfunds ledelse har bedt Matanuskas direktør om å ha møte med lokale myndigheter og lokalbefolkningen i Metocheria. Målet er å finne ut hva som har skjedd.

– Er det begått feil, så må dette rettes opp i, men det kan bli krevende å finne ut sannhetsgehalten i innbyggenes krav, sier Elin Ersdal, som leder Norfunds avdeling for industrielt partnerskap.

Hun betegner anklagene fra innbyggerne i landsbyen Nacololo som alvorlige.

Norfund stiller seg imidlertid tvilende til at så mange som 500 innbyggere skal ha mistet jord.

– Tallet høres veldig høyt ut, sier Ersdal.

Der Matanuskas direktør avviser alle anklager om tap av land med at jorda er privateid, åpner imidlertid Ersdal for at det kan være tvilstilfeller.

– I utgangspunktet mener vi at det er snakk om lokalbefolkning som ulovlig har okkupert jord med privateid leiekontrakt. Men kanskje kan noe av jorda ha vært oppfattet som landsbyeieendom, som de ikke har hatt kompetanse til å få registrert nasjonalt, sier Ersdal.

Krav om standard

Som investor og minoritetseier har Norfund vært en pådriver for at bananplantasjen skal følge internasjonale standarder for bærekraftig miljø og sosial utvikling, såkalt IFC standard.

– Med Matanuska så vi tidlig utfordringer knyttet til landrettigheter og

forflytning, sier Petter Vilsted, rådgiver for bærekraftig utvikling i Norfund.

Norfund krevde derfor at det ble foretatt en egen konsekvensutredning av miljø og sosiale forhold. Deretter ble det laget en egen konsulentrapport og kompensasjonsplan. Denne så blant annet på hvor plantasjonen burde ligge, sett opp mot hvor det var bosettinger og dyrket areal. Konsulentselskapet og Matanuska gjennomførte folketelling, så på hvem som måtte flyttes i forbindelse med en damutbygging for å sikre plantasjen vann og at bønder som ikke fikk fullført dyrkingssesongen eller måtte forlate frukttrær fikk kompensasjon etter egne, fastsatte takster. Prosjektberørte som måtte forlate hjemmene sine, fikk erstatningshus.

Klagemekanisme

– Ble det gjort feil, sørget vi for en klagemekanisme slik at folk hadde mulighet til å få vurdert saken sin på nytt, sier Vilsted.

De som ikke fikk medhold her, ble vist til det lokale rettsvesenet. Krav som fremkom etter at kompensasjonsprosessen ble gjennomført, ble henvist til lokalt rettsvesen.

– Vårt inntrykk er at denne prosessen ble gjort skikkelig, og at Matanuska har strukket seg langt, sier Vilsted.

Vil forbedre dialogen

Norfund følger bananplantasjen arbeid tett, og besøker plantasjonen annenhver måned. Det vil nå bli lagt enda større vekt på å ha en tettere dialog med lokalbefolkningen. ■

Plantasjeledelsen avviser anklager

Det er ingen som har mistet jord, sier Matanuskas direktør John A. Dwyer til Bistandsaktuelt

Han viser til at selskapet overtok en privateid bomullsplantasje. – Derfor var heller aldri de lokale innbyggerne forhandlingspartnere. De lokale småbøndene som mener de har mistet jord, har sannsynligvis okkupert den ulovlig. Likevel har vi utbetalt erstatninger, sier Dwyer.

Dwyer har ingen forklaring på hvorfor innbyggerne i landsbyen Nacololo ikke har fått den erstatningen de selv mener å ha rett på.

– Hvis de kan bevise at de hadde planter der det nå er plantasje, så vil

vi betale ut erstatning, sier Dwyer.

Han bekrefter at Matanuska ønsker å dyrke bananer på et større område.

– Lokalbefolkningens antagelser om at vi vil utvide, er korrekte. Men vi vil aldri gjøre dette uten å gjennomføre konsultasjoner lokalt. Per i dag søker vi imidlertid ikke aktivt nytt land. Nå konsentrerer vi oss om å nå målet om å plante 3000 hektar, sier Dwyer.

Å være bedriftsleder i et av verdens fattigste land, er ifølge Dwyer utfordrende: Utenfor den mosambikiske kysten sørger pirater for å vanskeliggjøre og fordyre eksport. På plantasjonen sliter både landarbeidere og ledelse mot malariamygg. Men ikke minst sliter plantasjonen med tyverier, og i det

«Vi mener at vi har en avgjørende positiv effekt på utviklingen her»

siste også voldelige angrep mot sine arbeidere fra én av landsbyene.

– Sikkerhetssituasjonen vår er krevende. Fordi området rundt oss er så fattig, blir vi lett et mål. Vi kan ikke møte befolkningen enkeltvis. Men den lokale høvdingen kan henvende seg til oss for et møte, hvor også lokale myndigheter må delta.

– Men innbyggerne stoler ikke på de lokale myndighetene?

– Vi er nødt til å ha de lokale myndighetene med på laget. Dessuten ønsker vi å ha dem som vitner, sier Dwyer.

– Møtet med lokalbefolkningen og intervjuet med deg avdekker et stort informasjonsgap. Hvor mye tid bruker dere på å informere lokale innbyggerne?

– Vi har hatt nok å gjøre med å få denne bananplantasjonen i gang. Vi har derfor per i dag ingen ansatte som jobber full tid med å informere lokalbefolkningen.

Mens innbyggerne i Nacololo mener de er blitt fattigere som følge av Matanuska, er Dwyer overbevist om at bananplantasjonen skaper arbeidsplasser og utvikling i området.

– Vi mener at vi har en avgjørende positiv effekt på utviklingen her. Da vi kom hit for tre år siden, var det ingen ting her. Nå finner du tre banker i den lokale hovedgaten. Vi har blant annet gitt penger til en helsestasjon inne på plantasjonen, bygd en helsestasjon for lokalbefolkningen utenfor plantasjens område, bygd brønner og en ny barneskole, sier Dwyer.

Dobbeltrollen som investor og utviklingsagent er imidlertid vanskelig, innrømmer Matanuska-direktøren.

– Som investor i et så fattig område føler vi at vi leverer tjenester som i utgangspunktet burde være nasjonale myndigheters ansvar. Vi er en investor, ikke en frivillig organisasjon, sier Dwyer. ■

Kvinner skjuler ansiktet mens en helsearbeider sprøyter mot malariamygg i storbyen Mumbai. India er blant landene der det nå avsløres misbrukes av helsemillioner. FOTO: SCANPIX

Mer korrupsjon i helsefond

Nye avsløringer viser at 110 millioner kroner av Det globale fondets midler er misbrukt i samarbeidsland. Nyheten kommer i en tid hvor fondet strever med å gjenopprette tilliten blant giverne etter fjorårets korrupsjonsavsløringer. **Av Ingvild Sahl**

Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria er tungt sponset av Norge og har en sentral plass i statsminister Jens Stoltenbergs internasjonale helsesatsing. I fjor vinter ble det kjent at om lag 194 millioner kroner (34 millioner dollar) av helsefondets midler var misbrukt.

Nylig ble åtte nye revisjonsrapporter offentliggjort av fondets interne vaktbikkje, sjefinspektørens kontor. De viser at ytterligere 110 millioner kroner (19,2 millioner dollar) er misbrukt. De groveste tilfellene har funnet sted i India og Nigeria.

Pusset opp egen bolig

I India har granskerne blant annet avslørt at sjefen i en indisk samarbeidsorganisasjon skaffet seg personlig kontroll over omlag 7 millioner kroner av milliardfondets midler. Penger, som skulle forsynt fattige indere med hiv-medisiner, ble blant annet brukt til å betale husleie og oppussing av toppsjefens egen bolig, samt tilbehør til leiligheten som sofaer, speil og baderomsmøblement. Styremedlemmer som protesterte mot lederens pengebruk ble fratatt vervene sine.

I Nigeria avdekket sjefinspek-

tørens folk at en av fondets hovedsamarbeidsorganisasjoner benyttet Nigerias parallelle valutamarked til å veksle amerikanske dollar til lokal valuta. Dette gjorde pengene til et lett bytte for utro tjenere som ønsket å lure penger ned i egen lomme. Deler av de vekslende pengene ble overført til hemmelige kontoer utenfor Det globale fondets kontroll, kontoer revisorene ble nektet innsyn i.

I tilsynsrapporten fastslås det at minst 4,5 millioner kroner har forsvunnet som følge av vekslingen, men beløpet kan være høyere.

I de åtte rapportene som nylig ble lagt frem har revisorene undersøkt overføringer på om lag 5,7 milliarder kroner fordelt på India, Nigeria, Den dominikanske republikk, Sri Lanka, Swaziland, Sør-Sudan, Madagaskar, Mauritania og Togo.

Av de 110 millioner kronene som granskerne mener fondet bør kreve tilbakebetalt, har minst 11 millioner havnet i lommene på utro tjenere. Resten er brukt til aktiviteter som ikke er tilstrekkelig dokumentert, ikke er budsjettet for eller som faller i kategorien «ikke-kvalifiserte» aktiviteter.

De nye avsløringene kommer i en tid hvor fondet strever med å gjen-

Jon Lidén, kommunikasjons-sjef i Det globale fondet.

opprette tillit hos giverne. Etter fjorårets korrupsjonsavsløringer valgte flere av fondets bidragsytere, blant annet Tyskland, Sverige og Danmark, å fryse utbetalingene til fondet. Forrige måned ble det kjent at fondet utsetter neste runde med utbetalinger, fordi det bare har halvparten så mye penger til rådighet som tidligere antatt. I tillegg leverte et uavhengig evalueringsteam nylig en rapport som anbefalte fondet å gjennomføre tøffe, men nødvendige reformer for å kunne fortsette som en viktig aktør i bekjempelsen av hiv, tuberkulose og malaria.

Full åpenhet

Ifølge fondets kommunikasjonssjef Jon Lidén er det «aldri godt nytt når penger blir misbrukt». Men for et fond som så langt har kanalisert 14 milliarder dollar (om lag 77 milliarder kroner) til 150 utviklingsland, er taptallene langt fra sjokkerende.

– Vi arbeider i de landene i verden som har aller svakest styresett. Det vi tar med oss fra denne runden med revisjoner er at systemene våre fungerer rimelig bra, sier han.

I denne og tidligere revisjoner har sjefinspektørens kontor totalt revidert en sjuendedel av pengene fondet så langt har kanalisert. Derfor vil det trolig komme flere avsløringer. Lidén understreker imidlertid at fondet er midt i en reformprosess, som har som mål å gjøre kontrollrutinene enda mer robuste.

– Vi tror ikke våre tap er større enn andre organisasjoners tap. Men våre

tap er offentlige. Vi snakker om dem. Det gjør oss mer utsatt for kritikk, men også mer rustet til å møte problemene, sier han.

Mens både Sverige og Danmark valgte å fryse midlene til fondet etter fjorårets korrupsjonsavsløringer, har Norge opprettholdt støtten. Heller ikke de nye avsløringene vil føre til frysing av norske midler.

– Vi har vurdert at det ikke er hensiktsmessig å holde tilbake utbetalinger som følge av de avdekkede økonomiske mislighetene. Vi har lagt vekt på at fondet selv har nulltoleranse for økonomiske misligheter, og at fondet har iverksatt tiltak for å sikre fondets midler, sier Andreas Frode Overland, pressekontakt i Utenriksdepartementet. ■

sahlmedia@gmail.com

Det globale fondet

■ Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria.

■ Ble opprettet i 2002, og jobber for å hindre spredning og sikre behandling av hiv/aids, tuberkulose og malaria i de områdene i verden hvor behovene er størst.

■ Norge vil i perioden 2010–2013 støtte fondet med nesten 1,4 milliarder kroner. På neste års bistandsbudsjett er det avsatt 450 millioner kroner.

<<Vi ønsker Solheim, Giske og næringslivet god til Afrika. Afrika trenger og ønsker handel.>>
Les mer nedenfor til høyre

Økonomi

Når en kopp te blir luksus

Matvareprisene i Kenya har eksplodert det siste året. Det gjør at Margareth ikke serverer datteren dagens første måltid før klokken åtte om kvelden – om det i det hele tatt er noe å sette på bordet.

Av Hege Opseth, i Kenya

Sex i bytte mot en tallerken pommefrites. Så desperat er situasjonen blitt i Nairobi-slumområder. Inflasjonen har tatt kvelertak på de fattige. I Soweto, hvor Margareth Acheng Musumba bor sammen med tre av sine seks barn, starter dagen klokken fem om morgenen.

– Da drikker vi en kopp med varmt vann. Det gir maven ett inntrykk av at den i hvert fall har fått i seg noe, forteller Margareth.

Drømmer om kjøtt

For kenyanerne er det to ting som i alle år har vært faste holdepunkter i hverdagen: Ugali til middag – og en kopp varm chai med sukker og melk. Men for mange er dette nå blitt en luksus de ikke lenger har råd til.

I fjor på denne tiden kostet to kilo sukker 200 shilling. Nå koster én kilo det samme. Maismel har gått opp til 130 shilling per pakke – det er en økning på 50 shilling.

– Vi har ikke råd, sier seksbarnsmoren Margareth. – Det blir til at vi spiser havregrot fordi det er billigere. Kjøtt kan vi bare drømme om.

– Vi kjenner av og til lukta når naboen tilbereder kjøtt, skyter datteren Florence inn.

Strøjobber

For familien på syv er regnskapet like enkelt som det er komplisert. Mor har to hovedinntektskilder:

■ Klesvask for de mer bemidlede i middelklassen. Utgifter til vann og såpe trekkes fra inntekten på 200 shilling per gang.

■ Salg av hjemmelagede samosa. Selges hele porsjonen gir det en inntjening på 200 shilling. Utgifter til ingrediensene trekkes fra.

Andre utgifter i husholdningen er parafin, olje til å lage mat i – og husleie. Også den har økt de siste månedene.

– Vi lever fra hånd til munn. Det er tøffe tider, forteller Margareth.

Regnskapet går simpelthen ikke opp, noe som er ensbetydende med at

flere måltider må kuttes ut.

For to måneder siden valgte mannen til Margareth å dra sin kos. Hvor han er, aner hun ikke, det eneste som er klart er at familien ble en stadig større byrde.

Det er også en konsekvens av inflasjonen og økte matpriser. – Situasjonen er blitt svært vanskelig for mange og det er ikke uvanlig å overleve på ett måltid – eller mindre om dagen, sier sosialarbeider i Maisha Mema, Florence Kibicho. Organisasjonen driver blant annet et program for skolebarn i slumområdet Soweto.

Matvareprisene har også gjort at middelklassen snur litt mer på skillingen. Dermed blir det mindre klesvask på dagarbeiderne – det blir simpelthen færre jobber som handler om å gjøre livet behageligere for andre.

Prostitusjon

– Det fører mange ut i prostitusjon, de føler de ikke har noe annet valg. 10 shilling, 50 shilling eller en tallerken pommefrites er betalingen, sier Florence Kibicho.

Margareth har foreløpig sluppet å selge kroppen sin, men hun innrømmer at hver eneste dag er en hard kamp for å i det hele tatt klare å skaffe noe mat til barna.

– Jeg tenker ikke på framtiden. Hver dag har man nok med seg selv, sier hun.

Venter på kvelden

Klokken har rundet 12 på formiddagen. Solen steker og gjør eimen av søppel-lukt og kloakk markant. Rett utenfor det spartanske rommet familien leier, er Margareth i gang med dagens arbeidsøkt. En stor haug med skitne klær ligger i en haug. Alt skal skrubbes for hånd.

– Jeg lærer datteren min hvordan dette skal gjøres, sier Margareth.

Mange gjør som henne. Barna må trå til der de kan for at familien skal ha noe å spise. Mange dropper ut av skolen. Som sosialarbeiderne sier; Det skal mye til å holde på motivasjonen når maven skriker av sult. ■

« 10 shilling, 50 shilling eller en tallerken pommefrites er betalingen »»

■ KORRUPSJON

23,9

millioner kroner er beløpet Sentral kontrollenhet i Utenriksdepartementet har fått tilbakebetalt etter økonomiske misligheter siden november 2007.

■ SKATT

EU krever åpenhet

Europakommisjonen har foreslått nye regnskapsregler for internasjonale selskaper, som skal fremme åpenhet ved å pålegge skogs- gruve og oljeselskaper å rapportere om skatter og bonuser de betaler i ulike land. Anne-Marie Helland i Kirkens Nødhjelp mener forslaget ikke krever detaljert nok rapportering til å stoppe skatteunndragelse.

– Forslaget slik det er nå vil ikke sette en stopper for at selskaper snyter på skatten i fattige land. Derfor bør Norge nå gjøre en innsats for å få EU til å gå lenger. Dersom de ikke klarer det, bør Norge innføre egne regler som går lenger enn EU sine, noe Norge allerede har åpnet for, sier Helland.

For Margareth Achieng Musumba blir det stadig vanskeligere å brødfø familien. Klesvask er en av få inntektsmuligheter. Datteren Florence hjelper til.

FOTO: HEGE OPSETH

Kommentar:

Hvem tjener på Afrikas økonomiske vekst?

Et kriserammet Europa ser til Afrika for å få avkastning på sine investeringer. Men hva med de fattige? **Av Even Tømte**

MENS EUROPA HAR vondt i euroen og gjeldskrisa truer med å skape en ny, internasjonal bankkollaps, er en delegasjon norske næringslivsfolk på vei til Ghana, Angola og Mosambik for å lete etter nye muligheter. For første gang er ikke bare bistandsministeren, men også næringsministeren med på laget.

Afrika er nemlig ikke lenger bare et kontinent av fattige vi skal redde, men også et sted å tjene penger. De gamle elendighetsfortellingene er i ferd med å bli fortrent av nye historier; om hvordan syv av de ti raskets voksende økonomiene i verden ligger i Afrika, om en voksende middelklasse, om et kontinent med god økonomisk politikk som i motsetning til Europa har styrt relativt uskadd gjennom uroen i de internasjonale finansmarkedene. Mulighetenes kontinent. Afrikanske forretningsfolk etterspør investeringer, ikke (bare) bistand. Oxfam, Bob Geldof, media og all verdens dårlig samvittighet har skapt et klima der man ikke ser profittmuligheter for bare elendighet, fortalte Ayo Salami, chief investment officer hos hedgefondforvalteren Duet Africa til begeistrede norske forretningsfolk på et seminar i Oslo nylig.

Men som vanlig har en sak flere sider. Selv om økonomien vokser raskt i de fleste afrikanske land, stiger prisene enda raskere. Høye priser på mat og råvarer har lenge skapt bekymring, noe som særlig går ut over den raskt voksende befolkningen av fattige og middelklassen i byene, avskåret fra landbruket og muligheten til å produsere sin egen mat.

Nå har prisveksten forplantet seg til andre forbruksvarer. Prisveksten har økt ti prosent for kontinentet som helhet, ifølge en rapport fra Det internasjonale valutafondet IMF. For et år siden var inflasjonen 7,5 prosent. I

Etiopia stiger prisene med nesten 40 prosent i året. I Kenya og Uganda, der protester mot dyrere mat og bensin har blitt slått ned med hard hånd, vokser prisene over 20 prosent.

Den økonomiske utviklingen i mange afrikanske land er kraftig, men ujevn. Veksten kommer ikke alle til gode. Mange fattige opplever derfor, midt i en vekstboom uten like på det afrikanske kontinentet, at det er vanskeligere å få råd til nødvendige varer.

Veksten har ikke ført til en tilsvarende kraftig reduksjon av fattigdommen. 51 prosent av befolkningen levde for under 1,25 dollar om dagen i 2005, som er det seneste året man har anslag som dekker hele kontinentet. Ti år tidligere var tallet 59 prosent. Fondet finner at selv om det finnes en sammenheng mellom økonomisk vekst og fattigdomsreduksjon, er denne sammenhengen svak. Dette kommer altså fra IMF, tidligere en av de fremste apostlene for Washington Consensus, frie markeder og trickle down-økonomi.

Samtidig finnes det trusler mot det afrikanske veksteventyret. Dersom den europeiske gjeldskrisa fører til redusert vekst i verdensøkonomien, vil det også gå ut over Afrika - særlig Sør-Afrika, som er landet som er tettest integrert i den globale økonomien. Sultkatastrofen og konflikten på Afrikas horn kan også vise seg å få betydelig større økonomiske konsekvenser enn forutsett.

Vi ønsker Solheim, Giske og næringslivet god til Afrika. Afrika trenger og ønsker handel. De gamle elendighetsbildene av Afrika kommer vi ikke til å savne. Samtidig ser verden betydelig annerledes ut sett fra et finanskontor i Luanda, eller London, enn i en flyktningleir ved grensen til Somalia. ■

Når 2000 delegater og eksperter samles i Sør-Korea er det avgjørende at Afrikas behov settes i sentrum. Se kronikken nedenfor.

Meninger

Debatt:

Hvorfor varsler ingen om sexkjøp?

Av Agnete Strøm

I SISTE NUMMER av Bistandsaktuelt gjennomgår avisen de gjeldende regler i UD og Norad for sexkjøp i utlandet. Uttalelsene til leder av Sentral kontrollenhet i Utenriksdepartementet levner ingen tvil:

– Mistanke om sexkjøp vil være blant de forhold som medarbeidere har en plikt til å varsle til arbeidsgiver, siden det er et brudd på interne retningslinjer og på norsk lov.

Han sier også at siden reglene for varslingstjenesten ble innført i 2007

har de ikke mottatt et eneste varsel om brudd på sexkjøpsloven.

Varslingsreglene gjelder alle ansatte i utenriktjenesten, ansatte i Norad og ansatte hos Flyktninghjelpen, men ingen har til dags dato varslet.

Er varslingsreglene laget bare for syns skyld, for arkivskuffen? Hele fire år er gått og ingen har sett seg lei den ukulturen som rår når ansatte fra utenriktjenesten og norske hjelpeorganisasjoner eller ansatte i private norske firmaer med virksomhet

i utviklingsland frekventerer byens barer og restauranter i Afrika, Latin-Amerika og Asia?

I disse landene gjelder ennå ikke nulltoleranse for kjøp av seksuelle tjenester. Tvert om så er de populære barene og restaurantene hvor «expats» møtes, byens heftigste sexmarked hvor prostituerte kvinner mingler ved baren med de mannlige gjestene. En skal ikke ha vært på mange barer i norske bistandsland, før man oppdager dette.

Varslingsplakaten må opp av arkiv-

Agnete Strøm,
internasjonalt ansvarlig Kvinnefronten i Norge

skuffen, og folk må læres til å bruke varslingsretten.

Kan man tyste på en kollega? Ja, man har plikt til det ved korrupsjon, underslag og annet som skader etaten, men også den plikten må innlæres.

Plakaten slår tydelig fast at sexkjøp og seksuell trakassering er uetisk opptreden som skal innrapporteres. Det skulle være unødvendig å si at det også står i grell kontrast til sentrale målsettinger for norsk bistand. Men punktet kan umulig per

Kronikk:

En ny sjans for Afrika?

Av Mandeep Tiwana og Netsanet Belay

AFRIKANSKE LEDERE planlegger å fremme enhetlige krav under toppmøtet om bistandseffektivitet i Busan, Sør-Korea. Målet er å få til en bedre avtale for bistand til kontinentet.

Den afrikanske union (AU), New Partnership for Africa's Development (NEPAD), og representanter fra privat sektor og sivilsamfunnet diskuterer nå hvordan man kan få bedre effekt av bistand for én gruppe – de mest utsatte og marginaliserte. Resultatet av disse diskusjonene vil bli presentert i Busan.

Når 2000 delegater og eksperter samles i Sør-Korea for å analysere globale framskritt og vurdere effekten av bistand, er det avgjørende at Afrikas behov settes i sentrum. Dagens bistandspolitikk svikter Afrika. At 33 av verdens 48 minst utviklede land befinner seg på dette kontinentet er et uttrykk for det. FNs anslag for framskrittene mot tusenårsmålene viser at Afrika henger etter resten av verden i å redusere fattigdom. Ifølge tall fra 2005, som fremdeles siteres av eksperter, lever halvparten av befolkningen i Afrika sør for Sahara på mindre enn 1,25 dollar om dagen.

Sivilsamfunnet håper på sterkere forpliktelser fra giver- og mottakerland i Busan for å sette en ny dagsorden for utvikling. Da må vi søke å maksimere nytten av bistanden for dem som trenger det mest. Derfor er det fra et afrikansk perspektiv avgjørende at politiske ledere og myndigheter overholder forpliktelser og prinsipper man allerede er enige om. Slike prinsipper ble vedtatt under de tidligere toppmøtene om bistandseffektivitet i Accra (2008) og Paris (2005).

I BUSAN HAR AFRIKA behov for at giverlandene lever opp til sine forpliktelser og sikrer forutsigbarhet i bistandsstrømmene. Etter den globale finanskrisa i 2008 har en del utviklede land kuttet dramatisk i sin bistand. Det har skjedd tross tidligere løfter om det motsatte.

Afrikanske land hadde lagt betydelig tid og krefter i å formulere omfattende planer for bruken av den lovede bistanden. Men siden bistanden ikke dukket opp, var innsatsen bortkastet.

I tillegg bør man se nærmere på hvorfor de utviklede landene unnlater å gi minimum 0,7 prosent av sin brutto nasjonalinntekt i bistand. Dette tallet ble man enige om gjennom et vedtak i FNs generalforsamling allerede i 1970. Dessverre har bare en håndfull av de utviklede landene innfridd dette målet, mens de fleste ligger langt etter.

Dersom offisiell bistand skal fungere, må man dessuten frakoble bistanden giverlandenes politiske eller økonomiske interesser. Det er viktig å holde seg til prinsippet om ikke å knytte bistanden til betingelser, såkalt kondisjonalitet. Dette er et omstridt tema, ettersom bistandsstrømmene fremdeles er avhengig av giverlandenes strategiske og geopolitiske prioriteringer, inkludert sikkerhetshensyn.

DET ER INGEN HEMMELIGHET at blant de minst utviklede landene i Afrika er det noen som har fått mer bistand enn andre. Dette skyldes ikke de faktiske behovene til befolkningen, men at deres regjeringer har vist seg villige til å samarbeide militært i den globale «krigen mot terror». Det er et sterkt krav fra sivilsamfunnet at kondisjonalitet bare skal handle om «utviklingsresultater», inkludert

Mandeep Tiwana og Netsanet Belay arbeider for Civicus – en global sivilsamfunnsallianse med hovedkvarter i Johannesburg, Sør-Afrika.

KRONIKK

Det siste utkastet til Afrikas konsensusposisjon i Busan ligger på <http://tinyurl.com/cnasjnd>

forpliktelser om å beskytte menneskerettigheter, sosial rettferd og gjenomsiktighet (åpenhet).

Selv om det er viktig å fremme økonomisk utvikling på kontinentet, er det sett fra Afrikas ståsted like viktig å re-orientere global økonomisk styring mot behovene til verdens fattige og marginaliserte. Verdensbanken og Det internasjonale valutafondet (IMF), som mange afrikanske stater har lånt store beløp av, fortsetter å styres av (og tjene den økonomiske agendaen til) en håndfull av de tradisjonelt rike landene. Diskusjonene i Busan kan

ikke skilles fra reform og demokratisering av de internasjonale finansinstitusjonene, hvis arbeid har kraftige ringvirkninger på kontinentet.

ET NØKKELPRINSIPP som har kommet ut av tidligere toppmøter er «nasjonalt eierskap». Mange afrikanske stater har ønsket å tolke dette som «myndighetenes eierskap». Det kommer tydelig til uttrykk i mengden av politiske dokumenter og lovtekster som lar myndighetene beholde kontrollen over bistandspengene på bekostning av andre involverte parter, som parlamen-

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

nett DEBATT

Kapasitetsbygging for de få?

Unni Gopinathan skriver om hvordan studenter fra utviklingsland er underrepresentert i WHO og andre organisasjoner.

dags dato være en del av «opplæringspakken» for folk i utenriktjenesten og andre nordmenn på jobb i utlandet.

Dette er en oppfordring til ambasadene i Dar es Salaam, Nairobi og Addis Abeba og i andre land om å innta en aktiv holdning til spørsmålet. Derfor foreslår jeg en intern konkurranse om hvem som blir best i å rydde opp blant norske «expats» av alle kategorier.

Dagens situasjon er ikke morsom for kvinnelige ansatte i utenriktjen-

nett UTEKONTORET

Menn som sitter under trærne – del 2

Linn Andrea Meinert Schønning, fredskorpser for Strømmestiftelsen, er frustrert over menn i Sør-Sudan. Men ikke fordi de sitter under trærne – tvert imot!

nesten, bistandsbransjen eller norske firmaer. Det er som om alle på jobben din skulle dra på Gentlemen's Club i Riga. Det er «male bonding» (mannlig sosialisering, red. anm.), kun for menn. Å kjøpe sex er ulovlig i henhold til norsk lov, å ha barer der sexkjøp foregår åpenlyst som en slags stamkafeer er å akseptere hva som foregår. Det er utnytting av lokale kvinner, det er ubehagelig for norske kvinnelige kolleger. Og dette er heller ikke morsomt for flertallet av menn. ■

nett UTEKONTORET

Loppis driver familiesenter

Vibeke Reinertsen fra Brobyggerstiftelsen er på reise i Manila og besøker et familiesenter som er blitt til takket være loppemarked i Sandnessjøen.

Debatt:

Bistand og kontroll

Av Morten Eriksen

HVILKE KONSEKVENSER får misbruk av miljøbistand til Tanzania? Erik Solheim mener at Aftenposten ikke har dekning for sine påstander om misbruk av bistandsmidler, og at Norge har fått tilbakebetalt det Tanzania skyldte etter korrupsjonsavsløringer i 2006–07. Han hevder at Aftenpostens tall, misbruk av inntil 150 millioner kroner (50 prosent) i perioden 1994–2006, ikke er dokumentert av revisor. Derfor hevder Solheim at det er god grunn til at Tanzania nå skal motta 500 millioner kroner over 5 år til tiltak mot avskoging.

En korrupsjonsrapport fra det anerkjente Chr. Michelsens Institutt (*Korrupsjonsenheten U4, 2-2009*) bruker imidlertid samme tall, basert på revisors anslag. At det er snakk om et anslag, skyldes stikkprøve-metoden som er brukt. De kontrollerte bilagene tilsier et misbruk på inntil 150 millioner kroner, men det har ikke vært en fullstendig revisjon. Norge har imidlertid akseptert at bare 12 millioner kroner ble tilbakebetalt. Solheims argumentasjon forsterker derfor inntrykket av at Norge gikk for et kompromiss med hensyn til tilbakebetaling av misbrukte midler og aksepterte et minimumsanslag. Derved kunne Tanzania bli mottaker av Norges nye satsing mot avskoging.

SOM VED ALLE INVESTERINGER er det knyttet risiko, skriver Solheim. Nettopp derfor er det svært positivt at Norge støtter kritiske røster fra sivilsamfunnet, som for eksempel WWF og partnere som får støtte til et nettverk av miljøorganisasjoner mot korrupsjon i bistanden. Det er viktig å prioritere miljø og skog i bistand fordi det handler om biologisk mangfold og livsgrunnlaget til fattige. Men Solheim tar ikke kompleksiteten ved bistanden på alvor når han trekker en enkel parallell mellom bistand og økonomiske investeringer. Bistandsområdet har langt flere og mer komplekse risikofaktorer, og dårlige verktøy for å måle resultater. Hvordan kan han mene at Tanzania skal klare å forvalte 100 millioner kroner i nye midler mot avskoging per år når man tidligere ikke har klart å forvalte en fjerdedel uten korrupsjon? Hvilke nye og grundige kontrollmekanismer skal sørge for at Tanzania skal klare å takle en firedobling av miljøbistanden?

WWF mener nulltoleranse må praktiseres, korrupsjonssaker må ha fullstendig revisjon og bistand må holdes tilbake eller settes på fond inntil alt er oppgjort. Sivilsamfunn må styrkes i mottakerland. Dessuten må Solheim bli tydeligere i sine svar om han skal fremstå som troverdig. ■

Morten Eriksen, seniorrådgiver i WWF

Vil kvinnene i Malawi ha grunn til å juble etter det kommende bistandstoppmøtet i Sør-Korea?

FOTO: KEN OPPRANN

tarikere i opposisjon, sivilsamfunnet og lokalsamfunn.

Siden det siste toppmøtet i Accra i 2008, har en rekke juridiske og politiske restriksjoner kommet til over hele det afrikanske kontinentet. Hensikten har vært å hindre sivilsamfunnet i å kreve etterrettelighet fra myndighetene. Dette skjer gjennom klausuler som begrenser det politiske påvirkningsarbeidet til NGOene og tvinger dem til å tilpasse aktivitetene sine til nasjonale utviklingsplaner bestemt av myndighetene. Det trangere rommet for sivilsamfunnet i Afrika

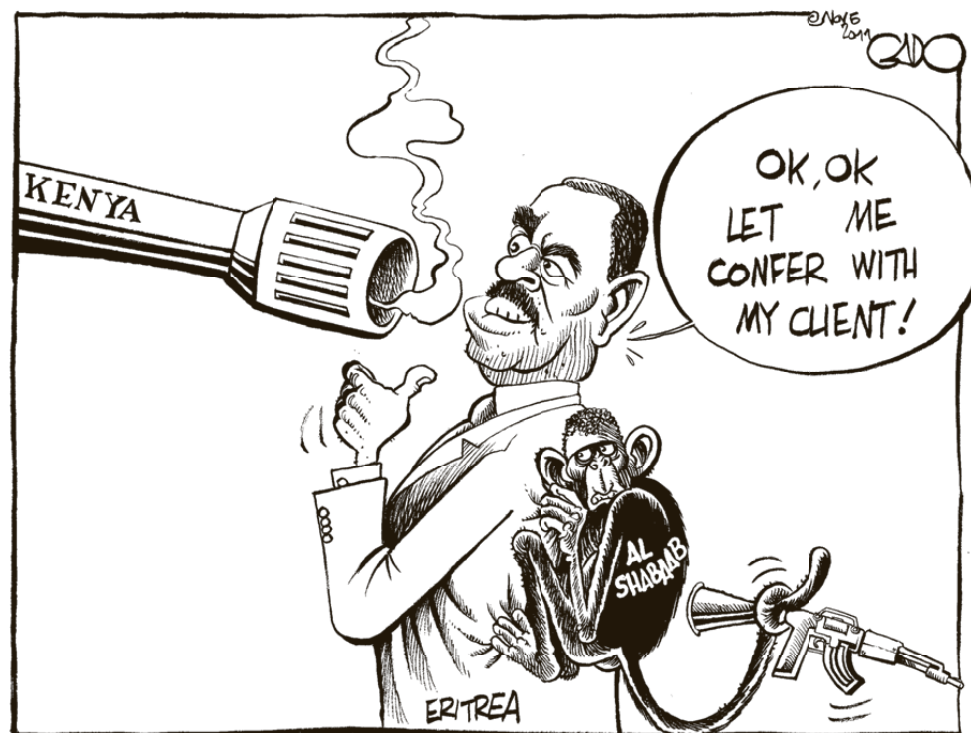
har etter hvert nådd et kritisk nivå. Sivilsamfunnets representanter som avdekker korrupsjon og brudd på menneskerettighetene blir skremt til taushet gjennom rettsforfølgelser, trusler, karaktermord og vold.

Det er en urovekkende mangel på informasjon om virkningen bistand har på fattige afrikaneres liv. Det har å gjøre med mangelen på demokratiske institusjoner som kan gi en uavhengig vurdering av myndighetenes handlinger.

Verden har ikke råd til å svikte Afrika i Busan. Det har heller ikke afrikanske ledere. ■

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

20 Bakerst

Oppblomstring av sosiale medier i Tanzania

Av Victoria Buhanza

BRUKEN AV SOSIALE MEDIER som Facebook, Twitter og blogger har bredt om seg også i Tanzania. Selv om antall brukere ennå er relativt lavt sammenlignet med afrikanske land som Egypt og Sør-Afrika og selvfølgelig den vestlige verden, fyller sosiale medier i stadig større grad også hverdagen til tanzanianere.

De bruker dem til videoer og fotografier, til å holde kontakt med venner og til å holde seg oppdatert på det siste innen politikk. Og ikke minst underholdning og sladder. Også lokale bedrifter og mediehus har begynt å bruke ulike sosiale medier for å få bedre og tettere kontakt med kunder og lesere. Og selv om de fleste i Tanzania ikke er på nett, ser fremtiden lovende ut for de sosiale mediene.

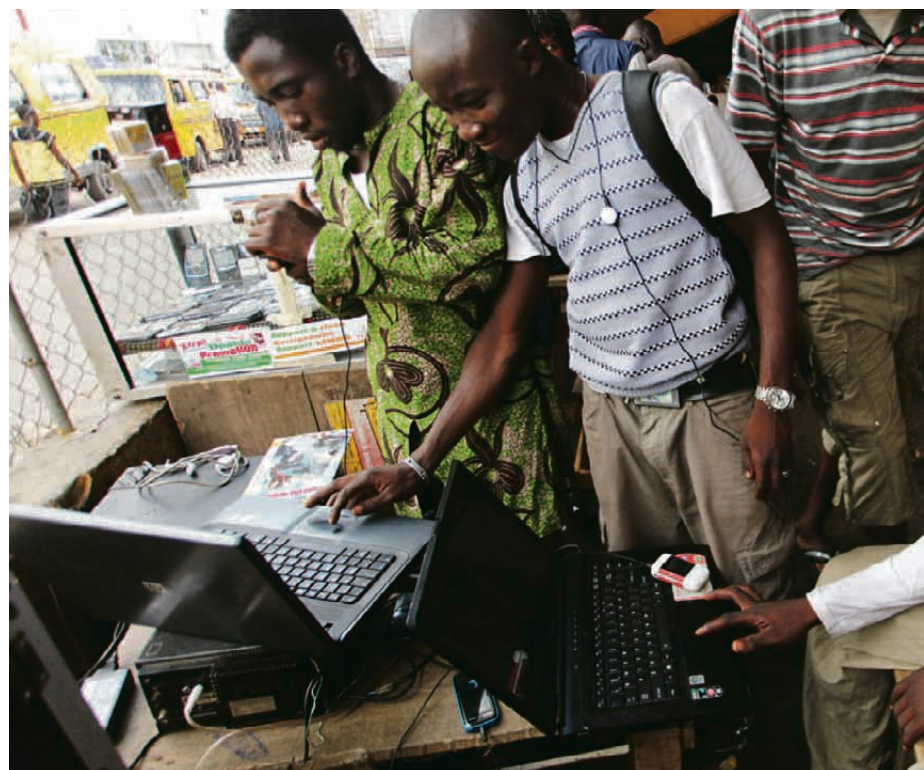

Sett fra SØR

Victoria Buhanza er frilansjournalist fra Tanzania

De største hindrene for utbredelsen av internett er fattigdom. Bredbånd er fortsatt dyrt, antallet datamaskiner i landet er relativt lavt. Den klart største andelen av internettbrukere finner man naturlig nok i Dar es Saalam og andre store byer, hvor nettet er godt utbygd. På landsbygda har man mange steder ikke engang strøm. Men det blir mer og mer vanlig å koble seg på internett, og spesielt de sosiale nettsidene, via mobiltelefon. Og siden man kan finne mobiltelefoner de fleste steder, kan mobilnettverket nå mange flere mennesker enn kabelnettet.

Faktisk gjør sosiale medier det mulig for meg å interagere og dele informasjon med andre på en effektiv måte. Jeg bruker Facebook aktivt til å bygge og vedlikeholde vennskap og holde kontakt med familien når jeg er borte

fra dem. Det er også mye som tyder på at de sosiale mediene nå har blitt et våpen i kampen om menneskers hjerte, sinn og ikke minst – stemme. Tanzania står nå i et historisk veikryss og det er fascinerende å se hvordan politikerne også her i landet har begynt å ta innover seg styrken som ligger i de gryende

sosiale mediene.

Selv om de sosiale mediene mest blir brukt av unge mennesker og ikke av voksne og eldre som utgjør den viktigste og største velgergruppa, tror jeg de kan være et nyttig instrument i å mobilisere unge velgere. Unge som på grunn av mistillit til de politiske le-

Inspirert inspirator

Under diktaturet opplevde Michelle Bachelet sikkerhetspolitets brutalitet. Senere ble hun Chiles president. Nå er hun FNs kvinnesjef og henter inspirasjon fra vanlige kvinner hun møter rundt om i verden. **Av Jan Speed**

Den nye lederen for FN-organet, UN Women, svarer på spørsmål på rappen. Eneste unntak er når vi spør hvem som er hennes forbilde. Hun tenker seg lenge om:

– Da jeg var president var Nelson Mandela mitt forbilde. Han hadde kapasitet til å tenke strategisk. Samtidig var han nær vanlige mennesker og forstod hva som måtte til for å forene et sammensatt land, sier Michelle Bachelet.

– Nå er det annerledes. Kvinnene jeg møter i min nye jobb gir meg styrke. De unge kvinnene på Tahrirplassen i Kairo står på hele tiden. Bestemødre i India som får opplæring i å bygge små solenergianlegg, viser hva som går an. Mishandlede kvinner i Addis Abeba, reiser seg med stolthet. Det er disse som er mine nye rollemodeller, sier hun.

Bachelet husker også godt kvinnen som ble utsatt for en gjengvoldtekt i DR Kongo. – Hun stilte i retten som vitne mot overgriperne fra militæret. Da hun ble spurt om hun ville ha erstatning, svarte hun at «jeg vil ikke ha penger, det jeg vil er at du

skal forstå at voldtekt ikke er mitt problem, det er ditt problem, det er vårt problem». Nå driver hun et senter for ofre for seksualisert vold.

Eks-presidenten forteller at hun ser mye «pågangsmot og styrke» blant kvinner hun møter. – De organiserer og motiverer andre. De er fantastiske og gir meg styrke og mot til å våkne hver dag og spørre hva vi skal gjøre for kvinner i dag? sier Michelle Bachelet.

Arrestert

Hennes egne organisatoriske evner gjorde at hun som 23-årig student, sammen med moren, ble ansett som en farlig opposisjonell og arrestert av general Pinochets sikkerhetspoliti. Hennes far, en tidligere admiral, hadde tidligere omkommet i fengsel etter tortur. Bachelet snakker ikke om de månedene annet enn å

«Vi er en suksess dersom vi klarer å få alle de ulike organisasjonene til å gjøre mer for kvinner»

HVEM?

■ Michelle Bachelet, leder for FN-organet UN Women

■ Tidligere helseminister, forsvarsminister og president i Chile

innrømme at hun ble «banket opp», og at hun hjalp dem som var blitt voldtatt.

Hun havnet til slutt i eksil i Øst-Tyskland og begynte på legestudier. Hun fullførte studiene da hun vendte tilbake til Chile i 1979. I mange år arbeidet hun med å styrke det offentlige helsesystemet. Samtidig ble hun også interessert i forsvarsstudier. Politikken tok stadig mer av hennes tid.

FNs kvinnesjef

I 2000 ble hun helseminister, to år senere forsvarsminister. I 2006 vant hun presidentvalget i Chile. Det var

en sensasjon: Hun var kvinne, skilt, tobarnsmor og agnostiker i et katolsk land. Mange tvilte på hennes evne til å kunne lede dette politisk splittede landet.

Men da hennes presidentperiode på fire år var over, var hun fortsatt veldig populær. Allerede før hun gikk av som president begynte FNs generalsekretær Ban Ki-moon og USAs utenriksminister Hillary Clinton å overtale Bachelet til å lede den nye, sammenslåtte FN-organisasjonen for kvinner, UN Women. Det var behov for en kvinne med erfaring og politisk tyngde.

Sosiale medier er i ferd med å bli en del av hverdagen til svært mange afrikanere. Bildet er fra Nigeria og viser Azeez Agoro (nummer to fra venstre) som selger videosnutter og musikk til folks mobiltelefoner på gata i Lagos.

FOTO: VICTORIA BUANZA

på, men folk har også fått nye verktøy og rom hvor de kan diskutere seg imellom uten de restriksjonene de tradisjonelle mediene har. Det er fascinerende å følge diskusjonene som foregår på Facebook fra minutt til minutt.

Bruken av sosiale medier i valgkampen har gjort det mulig for politikere og velgerne å gjensidig påvirke hverandre. Dessuten kan politikere svare mer direkte på spørsmål velgerne er opptatt av. Det har også gjort det lettere for tanzanianere i utlandet å følge med på den politiske debatten i hjemlandet.

For tiden arbeider programmere i Tanzania med å designe og utvikle nye plattformer og verktøy for sosiale medier som vil bidra til at online dialogen fortsetter og vil vokse i årene framover. Dette engasjementet kan igjen føre til at flere, spesielt unge mennesker, registrerer seg som velgere og deltar i samfunnsdebatten. ■

derne vanligvis holder seg hjemme på valgdagen.

Mange politikere har allerede begynt å ta i bruk verktøy som nett-blogger, online videoer, Facebook og Twitter for å skape engasjement blant velgerne. Det handler ikke bare om en ny måte for politikere å nå velgerne

Portrett

Kvinner må være med når et land gjenoppbygges etter en konflikt. – De må få en mer sentral rolle både politisk og økonomisk, mener lederen for UN Women, Michelle Bachelet.

FOTO: JAN SPEED

Pådriver

Norge var en pådriver for å slå sammen fire ulike FN-organer som arbeidet med kvinner og likestilling og opprette en mer slagkraftig organisasjon. I år bidrar Norge, som nest største giver, med 80 millioner kroner til UN Women som nå begynner å ta form.

– Vi arbeider for å beskytte kvinner fra vold, voldtekt og menneskerettighetsbrudd i krigs- og konfliktsituasjoner. Kvinner rammes spesielt hardt. Og vi arbeider for å hindre at det skjer, blant annet gjennom opplæring av FNs freds-

styrker, rettsforfølgelse av over-griperne og ved å oppmuntre til rekruttering av kvinner til politi og væpnede styrker. På disse områdene opplever jeg av det er framgang, sier Bachelet.

Meglere

En større utfordring, ifølge FNs kvinnesjef, er å sørge for at kvinner trekkes med i arbeidet med fredsavtaler og i utformingen av samfunnet etter konflikter – eller i overgangen fra autoritært styre til demokrati.

– Det er betegnende at i tekstene til 570 fredsavtaler de siste ti årene forekommer ordet «kvinner» i kun 16 prosent av dokumentene, mens seksualisert vold nevnes bare i seks prosent. Dette til tross for at konfliktene rammet kvinner hardt og det var omfattende overgrep i mange av konfliktene, sier Bachelet.

Pådriverrolle

Blant hennes mange utfordringer er å få de ulike FN-organene til å gjøre mer for kvinner. Det gjelder alt fra fredsarbeid til økt økonomisk deltagelse. Hverdagen kan bestå i å snakke med statsledere, spesialister på FNs tusenårsmål eller med generaler i fredsbevarende styrker. Med de sistnevnte diskuterer hun strategier for å bygge fred.

– Vi er en suksess dersom vi klarer å få alle de ulike organisasjonene til å gjøre mer for kvinner, sier Bachelet. Organisasjonen hun leder har ikke fått mye penger fra internasjonale givere. Mye må hun få til i kraft av egen personlighet, overtalelsesevne og energi.

Norge har gitt UN Women rundt 5,5 millioner kroner for å styrke kvinners deltagelse i fredsforhandlinger – enten som delegater eller som meglere. ■

Hva i all verden?

Av Ba-Musa Ceesay

1 Hvem er dette?

2 Egypt har kystlinje mot hvilke hav?

3 På hvilken afrikansk øy ble musikeren Freddie Mercury født?

4 Hvilke land grenser til Sierra Leone?

5 Når er nasjonaldagen i Kina?

6 Hva heter hovedstaden i Seychellene?

7 Bistandsnemnda, paraplyorganisasjon for misjonsorganisasjoner og kirkesamfunn har byttet navn. Hva er det nye navnet?

8 Hvilket år ble fredsprisvinneren Ellen Johnson Sirleaf født (to år å gå på)?

9 Hvilket år ble Det Globale Fondet etablert?

10 Når var utviklingsminister Erik Solheim leder i SV??

11 Er Chiles flateinnhold større enn Norges?

12 Under hvilket årlig evenement er alt i Fransk Guyana stengt?

13 Hva er spesielt med dyrelivet på Galápagosøyene?

14 Hva var hieroglyfer?

15 Hva heter Afrikas høyeste fjell?

16 Hva er Zambezi i Zimbabwe?

17 Hvilket land kommer FNS generalsekretær Ban Ki-moon fra?

18 Hvilket land går pengene fra Operasjons Dagsverk til i år?

19 Har kvinner stemmerett i Bahrain?

20 Hva heter myntenheten i Ecuador?

Ekspertnøtter

1 Hvem var Mungo Park?

2 Hva var Nyasaland?

3 Hvor stor var den svenske bistanden i 2011?

FOTO: SV

10

Svar 1: Ai Weiwei, kinesisk kunstner og opposisjonell. **2:** Middelhavet og Rødehavet. **3:** Zanzibar. **4:** Guinea og Liberia. **5:** 1. oktober. **6:** Victoria. **7:** DIGNI. **8:** 1938. **9:** Januar 2002. **10:** 1987–1997. **11:** Ja. **12:** Karnevaler. **13:** En rekke arter finnes bare der. **14:** Bildeskrift fra oldtidens Egypt. **15:** Kilimanjaro. **16:** Landets viktigste elv. **17:** Sør-Korea. **18:** Rwanda. **19:** Ja. **20:** Amerikanske dollar. **Svar: EKSPERTNØTTER.** **1:** Skotsk oppdagelsesreisende (1771–1801). **2:** Britisk protektorat som i 1964 ble til Malawi. **3:** 35 milliarder svenske kroner

22 Bakerst

Bokanmeldelse:

Distansert om sjenerert nødhjelpshelt

Av **Ingvild Sahl**

DET ER IKKE LENGER LEGITIMT å skrive bøker om hvite nødhjelpshelter og fattige barn med oppblåste mager og fluer i øynene. Når man åpner boken om mangeårig Røde Korsmedarbeider Halvor Fossum Lauritzsen med tittelen «Å redde liv» er det derfor ikke en heltehistorie man forventer å finne. Og det gjør man heldigvis heller ikke. I stedet åpner man en bok som holder selve hovedpersonen på en armlengdes avstand.

Fossum Lauritzsen, som Jan Egeland skal ha betegnet som en av de beste nødhjelpsarbeiderne verden har sett, skildres i boken som en reservert, ja likefrem sjenerert person, som trives bedre «ved grytene eller grillen enn som et konverserende midtpunkt». Det siste han vil er å bli fremstilt som en helt. Det er vel og bra. Men det burde ikke hindret ham fra å by litt mer på seg selv.

Boken, som er ført i pennen av journalist Terje Svabø, introduserer oss til flere av de største krisene verden har gjennomlevd i løpet av Fossum Lauritzsens drøyt 20 års lange

virke. Det er spennende lesning. Fra Afghanistan, Rwanda, Haiti og Afrikas Horn får vi innblikk i en ofte hjerterå hverdag, hvor nødhjelpsarbeidere med begrensede ressurser må prioritere hvem de skal redde og hvem de skal la dø. Boken viser hvordan nødhjelpsdiplomati og evnen til å se muligheter i et hav av håpløshet kan utrette en forskjell.

Til tross for sin tilsynelatende sjeneranse blir Fossum Lauritzsen beskrevet som en handlingens mann, som ser hva som må gjøres og hvordan oppgavene skal løses. Det var sikkert derfor han ble utpekt til å sitte i en FN-oppnevnt arbeidsgruppe som skulle evaluere hvordan man kunne effektivisere det internasjonale hjelpearbeidet. Han vet hvilket kaos som råder, når alt for mange nød-

«Jeg savner en mer ærlig røst fra en som burde kjenne hvor skoen trykker»

Terje Svabø:
«Å redde liv.
Halvor Fossum
Lauritzsen»
Font Forlag 2011

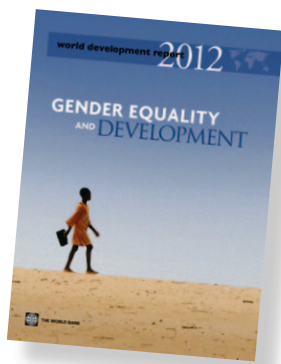
hjelpsorganisasjoner løper i beina på hverandre under store katastrofer. Jeg skulle ønske han hadde benyttet anledningen til å komme med flere kritiske refleksjoner rundt verdenssamfunnets evne, eller mangel på evne, til å hjelpe, når krisen er et faktum. Boken er inne på det, når den

beskriver nødhjelpskaoset i Haiti og FNs totale svikt under folkemordet i Rwanda. Men det blir veldig generelt. Jeg savner en mer ærlig røst fra en som burde kjenne hvor skoen trykker.

Jeg skulle også ønsket at Terje Svabø hadde klart å ta oss enda litt mer under huden på personen Fossum Lauritzsen. Vi leser om hva han har gjort og vært med på, men mindre om hvordan dette har preget ham som person. Det eneste vi får vite om hans avgang i 2007 er at han var sliten og begynte å bli redd for å gjøre feil. I tillegg var han skuffet og krenket etter at TV2 i en dokumentar rettet et særdeles kritisk søkelys mot de «hvite lastebilene» fra det norske Forsvaret som ble sendt til operasjoner i det sørlige Afrika. Fossum Lauritzsen var sentral i avgjørelsen om å ta bilene i bruk. 20 års erfaring fra felten, førte nok til at kritikken rammet ekstra hard. Når siste side er lest, sitter jeg igjen med en følelse av at den virkelige historien om Fossum Lauritzsen enda ikke er fortalt. ■

Lansering av Verdensbankens rapport om likestilling og utvikling

Litteraturhuset, Amalie Skram.
Mandag 28. november. 0930-1230.

Verdensbankens nye rapport.

The World Development Report 2012: Gender Equality and Development, slår fast at likestilling er et mål med egenverdi, men også avgjørende for utvikling. Likestilling kan gi høyere produktivitet, bedre fremtidsutsikter for neste generasjon og gjøre institusjoner mer representative.

Lanseringen åpnes av miljø- og utviklingsminister Erik Solheim. Rapporten vil bli presentert av Ana Revenga, direktør for Verdensbankens program for fattigdomsreduksjon og likhet.

Etter lanseringen blir tematikken nærmere debattert i et panel med statssekretær Ingrid Fiskaa, Ana Revenga (Verdensbanken),

Karin S. Woldseth (stortingsrepresentant for Frp), Karin Enodd (Likestillingsekspert i LO) og professor Karl Ove Moene (UiO/ESOP).

Panelet vil bli utfordret på rapportens betydning både for nasjonal og internasjonal politikk på dette feltet.

NB: Lanseringen og paneldebatten vil være på engelsk av hensyn til representantene fra Verdensbanken.

**Påmelding innen
21. november: aroh@mfa.no**

Litteraturhuset,
Wergelandsveien 29, 0167 Oslo

Nyhetsbrev fra bistandsaktuelt.no

Du kan nå abonnere på et ukentlig nyhetsbrev fra Bistandsaktuelt.

Du får det – sammen med ukens karikaturtegning – rett inn på din pc!

Gå inn på bistandsaktuelt.no/
Forsiden/Nyhetsbrev og skriv inn din e-postadresse.

Sjekk ledige stillinger på
global.no

global

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Jonas Ådnøy Holmqvist er ansatt som ny daglig leder i FIVAS (Forenningen for Internasjonale Vannstudier). Han kommer fra masterstudier i International Development på Noragric, og har en bachelor i utviklingsstudier fra Høyskolen i Oslo. Ådnøy Holmqvist har tidligere jobbet som leder i SAIH i 2007 og 2008. Han var også nestleder i organisasjonen i 2006.

FN-sambandet i Norge har ansatt **Torbjørn Urffjell** (34) som ny kommunikasjons-sjef. Han kommer fra jobb som rådgiver i Geelmuyden & Kiese der han har vært ansvarlig for myndighetsmedvirkning og offentlig sektor, og også styremedlem. Urffjell har tidligere vært politisk rådgiver i Utenriksdepartementet og prosjektleder i SV. Urffjell vil lede informasjonsavdelingen til FN-sambandet og går inn i ledergruppa.

Atle Sommerfeldt (60) er utnevnt som ny biskop i Borg bispedømme i Den norske kirke. Veteranen i norsk bistand skifter beite. Han har ledet Kirkens Nødhjelp i 17 år. Assisterende generalsekretær Torbjørn Buer vil fungere inntil den nye generalsekretæren er på plass.

Jobbskifte

Anette Tjomsland startet i begynnelsen av september som informasjonsmedarbeider i FIVAS. Hun har en mastergrad i globalisering fra NTNU og bachelor i språk, kommunikasjon og media fra Høgskulen i Volda. Tjomsland har tidligere jobbet i KFUM-bevegelsen og som i kommunikasjonspraktikant i Utviklingsfondet.

– Gratulerer med ny jobb! Hvorfor begynte du i FIVAS?

– Takk for det det. FIVAS er jo en organisasjon som jobber med viktige globale spørsmål, men som også er opptatt av den lokale konteksten. Jobben passer perfekt både i forhold til utdannelsen min og det jeg er opptatt av. Det er utrolig givende å få jobbe med noe så livsviktig som en rettferdig fordeling av verdens vannressurser.

– Du er ansatt i full stilling som info-medarbeider, noe organisasjonen ikke har hatt tidligere. Kommer vi til å se og høre mer til FIVAS fremover?

– Håper det. Vi har nå muligheten til å jobbe mer med å få saker ut i media og også andre kanaler som sosiale medier.

Randi Kaarhus (56) begynte 1. november i stillingen som forskningsleder

på Institutt for internasjonale miljø- og utviklingsstudier (Noragric) ved Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) på Ås. Randi har vært ansatt på Noragric siden september 2001 og har jobbet tidligere på NIBR og ved den norske ambassade i Maputo, Mosambik.

Noragrics forskningsleder **Nadarajah Shanmugaratnam** pensjonerer seg. Shan, som opprinnelig er

fra Sri Lanka, har vært en av grunnsteinene ved Noragric siden etableringen ved Norges landbrukshøgskole (NLH, nå UMB) i 1986. Han har vært en pionér i utviklingen og etableringen av internasjonale miljø- og utviklingsstudier som et nytt fagfelt ved UMB, i tillegg til å løfte Noragric som et sterkt akademisk forskningsinstitutt. Siden 2005 har Shan ledet doktorgradsprogrammet i utviklingsstudier ved Noragric, som ble etablert i 1996. Shanmugaratnams forskning spenner seg fra politikk til utvikling og miljø, med fokus på konflikter, fredsfremmende arbeid og utvikling og globalisering.

ProFundo har ansatt **Ivar Høyland Syvertsen, Øyvind Akselsen og Martin Beckmann.**

ProFundo er en servicebedrift for frivillige organisasjoner.

Den internasjonale Røde Kors-komiteen (ICRC) har pekt ut **Peter Maurer**

som ny president. Han etterfølger Jakob Kellenberger som har sittet som president siden 2000. Peter Maurer er fra Sveits, han har utdannelse innen historie og internasjonal rett. Han har jobbet i både nasjonalt og internasjonalt diplomati. Maurer, som i dag er sveitsisk utenriksminister, tar over som president 1. juli 2012. ICRC er Genevekonvensjonenes vokter og utvikler av internasjonal rett sammen med stater og nasjonalforeninger over hele verden.

Nyansatte i Norad:

Cindy Robles har begynt som førstestekonsulent i Avdeling for sivilt samfunn. **Ida Hellmark**, rådgiver i Evalueringsavdelingen, **Lisetta Marie Trebbi**, seniorrådgiver i Avdeling for klima, miljø og naturressurser, **Nabeel Saleem**, førstestekonsulent i Personalseksjonen, **Nina Kristin Sørheim**, førstestekonsulent i Olje for Utvikling-seksjonen, **Gjert Ola Tombre**, seniorrådgiver i Juridisk seksjon, AMOR, **Hanna Bodsberg**, rådgiver i Juridisk seksjon, AMOR, **Ida Aronsen**, vikariat som førstestekonsulent i Olje for Utvikling-seksjonen, **Cecilie Stene** i vikariat som administrativ støtte i Evalueringsavdelingen.

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult-katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

X JA, jeg vil ha et gratisabonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn

Gate- og/eller leilighetsadresse (etasje og leilighetsnummer, hvis mulig)

Postboks

Postnummer Poststed

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og ev. postboksadresse. Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.no

PORTO

BISTANDSAKTUELT

Norad
Postboks 8034 Dep.
0030 OSLO

BISTANDSAKTUELT

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattansvarlig:

Even Tømte
even.tomte@gmail.com

Nettavisredaktør:

Jan Speed

jasp@norad.no

Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no
Hege Opseth
heop@norad.no
Ingvild Sahl
sahlmedia@gmail.com
Tiril A. Skarstein
tiril.skarstein@gmail.com
Even Tømte
Even.tomte@gmail.com

Prosjektansvarlig adm. prosjekter:

Christine M. Harg
harg@norad.no

Administrasjon:

Ba-Musa Ceestay
Ellen Rojahn

Redaksjonsråd:

Ola Flyum
Nora Ingdal
Markus Nilsen
Ane Sigurdsson Mygland
Kjell Terje Ringdal
Asle Toje

Internett:

www.bistandsaktuelt.no
Postadresse:

Boks 8034 Dep
0030 Oslo

Kontoradresse:

Ruseløkkveien 26 (6.etg.)

Telefoner:

22 24 20 30 (sentralbord)
22 24 20 40 (redaksjon)
22 24 21 33 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

harg@norad.no

Design og produksjon:

Fora Medier AS

Trykk:

Nr1 Trykk as

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad
Boks 8034 Dep,
0030 Oslo

Telefon: 22 24 20 59

E-post: adr-ba@norad.no

Abonnementet er gratis.

Utgiver:

Norad
ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Tirsdag 15. november 2011

Opplag denne utgaven:

18 400 eksemplarer.

Bistandsaktuelt er medlem av **Fagpressen**.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer ca. 16. desember 2011

I Ugandas hovedstad brukes motorsykkeldrosjer til det meste, inkludert til å frakte likkister. Sjåførene bruker sjelden hjelm. FOTO: LOUISE GUBB/CORBIS SABA/SCANPIX

Hjelm, før det er for sent!

Kan norske og ugandiske designere bidra til at færre dør i trafikkulykker i Uganda? **Av Even Tømte**

ingen som har vært i Uganda kan ha unngått å legge merke til boda-bodaene, motorsykkeldrosjene som frakter deg dit du skal, når du trenger det, for en slikk og ingenting. De er overalt, er praktiske, billige – og farlige.

En undersøkelse utført av den ugandiske organisasjonen Injury Control Center (ICC) viser at motorsyklister er involvert i en tredjedel av alle trafikkulykker i Uganda. De færreste av boda-bodasjåførene bruker hjelm. Markedet er fullt av billige, brukte hjelmer som selges dyrt, er av tvilsom kvalitet og blir lite brukt. Nå har ugandiske og norske designere samarbeidet om å utvikle en motorsykkelhjelm de håper vil slå bedre an.

Snakket med folk

– Våre designere har snakket med de som kjører motorsykkeldrosjer, spurt hva som er grunnen til at de ikke bruker hjelm og forsøkt å avdekke deres behov – altså involvere målgruppen, sier Kristoffer Leivestad Olsen, prosjektleder i Design uten grenser, et Norad-støttet prosjekt i regi av Norsk Form.

Hjelmen har fått navnet BePro. Sentral i arbeidet er Vanja Steinbru, som bodde og arbeidet et år for Norsk Form i Uganda. Gjennom et

samarbeid med Makerere universitet og Injury Control Center har hun kartlagt hvilke egenskaper en motorsykkelhjelm bør inneha for å dekke brukerens behov. Resultatet ble en lett hjelm som beskytter ørene, men samtidig har åpninger slik at brukeren skal kunne høre trafikken og kunder som roper.

– Vi fant ut at en av grunnene til at mange ikke bruker hjelm, er at de er redde for å miste kunder og bli påkjørt av biler de ikke hører. Vanlige hjelmer er også ekstremt varme, sier Olsen.

Design for de andre

Nå står hjelmen på utstilling i FN-bygningen i New York, USA, som en del av utstillingen *Design with the other 90 %: Cities*. Dette er en utstilling som «fokuserer på designløsninger som retter seg mot de grunnleggende behovene til de 90 prosent av verdens befolkning som tradisjonelt ikke får oppmerksomhet fra profesjo-

« Dette er ikke rakettforskning, men det er en design som er basert på å involvere de som faktisk skal bruke hjelmen »

nelle designere», ifølge arrangørene Smithsonian's Cooper-Hewitt, National Design Museum.

– Utfordringen nå er å skaffe penger til å starte masseproduksjon. Vi er på utkikk etter noen som er interessert i et partnerskap for å få hjelmen ut på markedet, sier Gonzaga Ntege,

som jobber for Design uten grenser med å videreutvikle og markedsføre hjelmen. Målet er nå å skaffe en partner, utvikle noen prototyper og så teste markedet med tusen hjelmer før masseproduksjon eventuelt kan settes i gang, forteller han. ■

even.tomte@gmail.com

Hjelmen står nå utstilt i FN-bygningen i New York. Designerne håper å finne investorer som tør satse på masseproduksjon. FOTO: DESIGN UTEN GRENSE